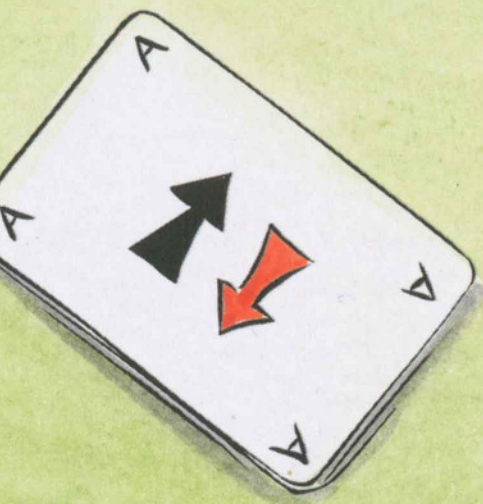

Ξεμάγνηση Ερμηνείας

Μιλώντας στον κόσμο για την κληρονομιά μας

Thorsten Ludwig

Thorsten Ludwig

Ξενάγηση Ερμηνείας

Μιλώντας στον κόσμο για την κληρονομιά μας

Bildungswerk
interpretation

Η βοήθεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της έκδοσης δε σημαίνει αποδοχή του περιεχομένου, το οποίο εκφράζει αποκλειστικά την άποψη του συγγραφέα, ενώ η Επιτροπή δε θεωρείται υπεύθυνη για καμία χρήση που μπορεί να γίνει από την πληροφορία που υπάρχει σε αυτό.

Bildungswerk interpretation
Am Rasen 23
D-37214 Werleshausen
Tel. +49-(0)5542-505873
www.interp.de

Συγγραφέας:
Thorsten Ludwig

Τίτλος Πρωτοτύπου:
The Interpretive Guide – Sharing Heritage with People

Εκδόθηκε στη Γερμανία από το:
Bildungswerk interpretation, Werleshausen

Πρώτη έκδοση, 2014

Εξώφυλλο και εικονογράφηση: Philip Rutt

Μετάφραση: Γιώργος Κατσαδωράκης
Επιμέλεια: Βάλια Στεργιώτη

Η ελληνική έκδοση τυπώθηκε για λογαριασμό του Μεσογειακού Κέντρου Περιβάλλοντος (www.medcenv.org).

- 6 Το HeriQ
- 7 Εισαγωγή
- 8 Οι τέσσερις άσσοι
- 9 Οι ξεναγοί ερμηνείας προωθούν τη διαχείριση
- 10 Οι ξεναγοί ερμηνείας μετατρέπουν τα Αντικείμενα σε εμπειρίες
- 12 Οι ξεναγοί ερμηνείας κάνουν διάλογο
- 14 Οι ξεναγοί ερμηνείας συνδέουν τα δεδομένα με Θέματα ουσίας
- 16 Αλλάζοντας σχηματισμούς
- 17 Χρησιμοποιώντας τα βοηθήματα με φειδώ
- 18 Δεχόμενοι παρεμβάσεις
- 19 Ξεπερνώντας τα εμπόδια
- 20 Διευρύνοντας τους ορίζοντες
- 21 Εντάσσοντας την αειφορία στην ξενάγηση
- 22 Συνδέοντας Αντικείμενα
- 23 Σχεδιάζοντας και απομνημονεύοντας αλληλουχίες
- 24 Αξιολογώντας έναν περίπατο ερμηνείας
- 25 Ξεκινώντας και τελειώνοντας
- 26 Από δω κι ύστερα;
- 27 Προσάρτημα
- 28 Φύλλο εργασίας ομιλίας ερμηνείας
- 29 Φύλλο παραδείγματος ομιλίας ερμηνείας
- 30 Φύλλο αξιολόγησης ομιλίας ερμηνείας

Το HeriQ

Το HeriQ είναι ένα πρόγραμμα Leonardo της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μετάδοση της καινοτομίας. Οι ρίζες του βρίσκονται στο TOPAS (Training of Protected Area Staff), ένα προηγούμενο πρόγραμμα Leonardo που στόχο είχε να ορίσει τα πρότυπα και τα κριτήρια ποιότητας για την ερμηνεία κληρονομιάς στην Ευρώπη. Στα πλαίσια του TOPAS, το 2003 αναπτύχθηκε το πιλοτικό μάθημα «Βασικές Δεξιότητες Ερμηνείας» το οποίο εφαρμόστηκε τα επόμενα χρόνια αρκετές φορές, εκπαιδύοντας και πιστοποιώντας ξεναγούς.

Στη Γερμανία, το 2008, τρεις οργανώσεις ένωσαν τις δυνάμεις τους καταλήγοντας σε κριτήρια και ικανότητες που βασίζονταν στο TOPAS, για να συνδέσουν την ερμηνεία της κληρονομιάς με την εκπαίδευση για την αειφορία. Αυτό το πρόγραμμα, με το όνομα ParInterp, αναγνωρίστηκε από την UNESCO. Το 2013 ξεκίνησε το HeriQ με σκοπό να μεταδώσει την εμπειρία του ParInterp και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Το πρόγραμμα HeriQ εστιάζει σε δύο στόχους:

- ⇒ Να εμπνεύσει τους ξεναγούς να δράσουν και ως πρεσβευτές της ερμηνείας, στήνοντας δίκτυα ερμηνείας της κληρονομιάς που θα στηρίζουν την αειφορία.
- ⇒ Να εκπαιδεύσει και να πιστοποιήσει ξεναγούς ερμηνείας που σκοπεύουν να προβάλλουν την κληρονομιά μας με το κοινό.

Το παρόν εγχειρίδιο σκοπό έχει να συμβάλει στο δεύτερο στόχο. Εταίροι στο HeriQ είναι οι εξής οργανώσεις:

APARE – Association pour la Participation et l'Action Régionale, Γαλλία
Bildungswerk interpretation, Γερμανία
Heritage Interpretation Center, Βουλγαρία
Istituto Pangea Onlus, Ιταλία
Μεσογειακό Κέντρο Περιβάλλοντος, Ελλάδα
National Association for Small and Medium Business, Βουλγαρία

Η ευρωπαϊκή μας κληρονομιά είναι τεράστια: από τους ναούς του Νότου ως τα φιορδ του Βορρά και από τα καταφύγια πουλιών του Δούναβη ως τους μυστηριώδεις λίθινους σχηματισμούς αντίκρυ στον Ατλαντικό. Αυτή είναι η κληρονομιά μας. Αποδεικνύει από πού ερχόμαστε και μας βοηθά να ανακαλύψουμε το πού πηγαίνουμε.

Πολλοί ευρωπαίοι που εργάζονται επί πληρωμή ή εθελοντικά σε προστατευόμενες περιοχές, αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία ή σε ζωολογικούς και βοτανικούς κήπους, αγωνίζονται να φέρουν στο προσκήνιο τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά και αναζητούν καλύτερους τρόπους να επηρεάσουν το μέλλον μας. Η ερμηνεία κληρονομιάς είναι εδώ για να τους στηρίξει. Μία διεθνής προσέγγιση που δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να πάρουν στα χέρια τους την κοινή τους κληρονομιά και να ανακαλύψουν την ψυχή των πολυάριθμων, πολύτιμων τόπων της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Η ερμηνεία κληρονομιάς σχετίζεται άμεσα με την ιστορία των εθνικών πάρκων. Το 1957, ο δημοσιογράφος Freeman Tilden έγραψε το πρωτοπόρο βιβλίο *Interpreting Our Heritage* για την Υπηρεσία Εθνικών Πάρκων (National Park Service) των ΗΠΑ. Σε αυτό, πρώτα όρισε την ερμηνεία κληρονομιάς και καθόρισε τις αρχές της. Στην Ευρώπη, από το 2010, έχουμε τη δική μας οργάνωση, την Ευρωπαϊκή Ένωση για την Ερμηνεία Κληρονομιάς (European Association for Heritage Interpretation), ή αλλιώς Interpret Europe, στην οποία επαγγελματίες της ερμηνείας μοιράζονται τις εμπειρίες τους και βελτιώνουν τη δουλειά τους.

Η ερμηνεία κληρονομιάς χρησιμοποιεί πληθώρα μέσων – το καλύτερο όμως όλων παραμένει η διά ζώσης επαφή. Για το λόγο αυτό, η ξενάγηση ερμηνείας πάντοτε παίζει προεξέχοντα ρόλο. Αυτό το εγχειρίδιο γράφτηκε για να χρησιμοποιηθεί από ξεναγούς σε όλη την Ευρώπη. Περιέχει ασκήσεις που έχουν δοκιμαστεί και ελεγχθεί για να εφαρμόσουν οι ίδιοι οι ξεναγοί, συμβουλές για αξιολόγηση από τους ίδιους και τους συναδέλφους τους για να τους βοηθήσει να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους στις τέσσερις βασικές ιδιότητες της ερμηνείας κληρονομιάς.

Οι ξεναγοί στα μέρη με φυσική και πολιτιστική κληρονομιά των διαφορετικών χωρών – τα πάρκα, τους ζωολογικούς και βοτανικούς κήπους, τις πόλεις και τα μουσεία – έχουν συμβάλλει στο να εμπνεύσουν τις έννοιες αυτού του εγχειριδίου. Τους ευχαριστούμε όλους και ελπίζουμε ότι θα εκτιμήσουν αυτές τις ιδέες – οι οποίες άλλωστε συνεχίζουν να βελτιώνονται διαρκώς.

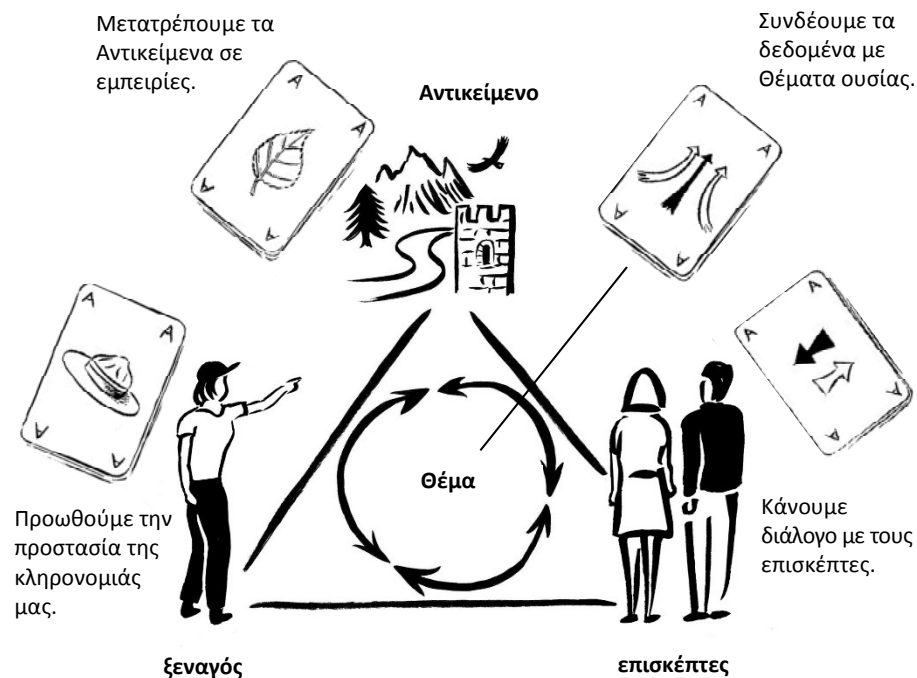
*Θα μιλήσω για τα βράχια,
Θα μάθω τη γλώσσα της
πλημμύρας, της καταιγίδας
και της χιονοστιβάδας.
Θα εξοικειωθώ με τους
παγετώνες και τους κήπους
και θα φτάσω όσο πιο κοντά
στην καρδιά του κόσμου
μπορώ.*

John Muir

Οι τέσσερις άσσοι

Ο κόσμος δεν αλλάζει τη ζωή του λόγω των δεδομένων. Την αλλάζει λόγω μιας εμπειρίας, μίας στενής επαφής που είχε με κάποιον που εμπιστεύεται.

Alan Atkisson

Στην ερμηνεία, σκοπός κάθε εμπειρίας, π.χ. μίας ομιλίας ή ενός περιπάτου, σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο είναι να εώσει το διάστημα μεταξύ των κορυφών του τριγώνου, ενώ στο κέντρο τους βρίσκεται ένα δυνατό Θέμα.

Οι τέσσερις άσσοι της ερμηνείας κληρονομιάς προκύπτουν από τα τέσσερα στοιχεία που συνδέονται με το τρίγωνο (τον ξεναγό, το Αντικείμενο, τους επισκέπτες και το Θέμα) και είναι οι εξής:

- ⇒ Να προωθούμε την προστασία της κληρονομιάς μας
- ⇒ Να μετατρέπουμε τα Αντικείμενα σε εμπειρίες
- ⇒ Να κάνουμε διάλογο με τους επισκέπτες
- ⇒ Να συνδέουμε τα δεδομένα με Θέματα ουσίας

Αυτοί οι τέσσερις άσσοι είναι οι βασικές ιδιότητες κάθε ερμηνευτικής δραστηριότητας. Ας τους μελετήσουμε λίγο καλύτερα.

Να γινόμαστε πρεσβευτές

Ως ξεναγοί ερμηνείας που δουλεύουμε σε μία προστατευόμενη περιοχή, έναν τόπο με ιστορική ή πολιτιστική αξία, μουσείο ζωολογικό ή βοτανικό κήπο, είμαστε διαχειριστές. Το καπέλο του φύλακα στο χαρτί της τράπουλας συμβολίζει τη φροντίδα μας για όλα εκείνα που θα έπρεπε να εκτιμούμε και να προστατεύουμε ως κληρονομιά μας – είτε είναι απτά σαν έναν βυζαντινό ναό ή άυλα σαν την ψαλμωδία που ακούγεται μέσα σε αυτόν. Σημαντικός στόχος κάθε ερμηνευτικής δραστηριότητας είναι να κάνει τους επισκέπτες να νοιαστούν για παγκόσμια ζητήματα και να βιώσουν πώς αυτά εκφράζονται σε τοπικό επίπεδο.

Να είμαστε ο εαυτός μας

Η προσωπικότητά μας παίζει καίριο ρόλο στην ξενάγηση ερμηνείας – ειδικά για τους ξεναγούς που έχουν μεγαλώσει στην περιοχή, η ζωή των οποίων είναι συνυφασμένη με το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Για τους επισκέπτες, οι προσωπικές εμπειρίες συχνά είναι πιο συναρπαστικές από τις στεγνές πληροφορίες. Και η εντύπωση που αφήνουμε στους επισκέπτες ως ξεναγοί συμβάλλει σημαντικά στην επιτυχία μίας ομιλίας ή ενός περιπάτου ερμηνείας.

Να εμπνέουμε αντί να διδάσκουμε

Οι σύγχρονες μέθοδοι εκμάθησης τονίζουν ότι, ως ξεναγοί ερμηνείας, το έργο μας δεν είναι να διδάσκουμε ή να παρέχουμε ξερές πληροφορίες. Είμαστε διευκολυντές που παρέχουμε εξηγήσεις, προσφέροντας στους επισκέπτες μια άλλη ματιά, ενώ είμαστε έτοιμοι να μοιραστούμε εμπειρίες και να τους ενθαρρύνουμε να ανακαλύψουν περισσότερα για τους ίδιους τους εαυτούς τους. Επίσης, στις συζητήσεις πρέπει να είμαστε έτοιμοι να θέσουμε και τις δικές μας απόψεις υπό αμφισβήτηση.

Να είμαστε εξοικειωμένοι με διαφορετικούς ρόλους

Για να γίνει αυτό, πρέπει να είμαστε σε θέση να παίξουμε διαφορετικούς ρόλους. Ένας ξεναγός ερμηνείας υποστηρίζει, ακούει και συλλογίζεται, εξηγεί, εμπνέει και ενθαρρύνει. Μπορεί να ανεβάσει τους τόνους ή να ενθαρρύνει τη χαλάρωση και πάντα βοηθά τους επισκέπτες καθώς αυτοί θαυμάζουν την αποκάλυψη των Αντικειμένων. Δημιουργεί μία μικρή παράσταση, ένα αξιομνημόνευτο δράμα που ενδυναμώνει τα μηνύματα και τις αναμνήσεις.

Άσκηση: Παίζοντας διαφορετικούς ρόλους

Γράφουμε ένα θέμα σε κάθε μία από τις δέκα κάρτες· π.χ. λέξεις όπως «φως», «θόρυβος», «αρχή», κλπ. Έπειτα, ετοιμάζουμε κάποια χάρτινα καπέλα γράφοντας στο καθένα απ' αυτά έναν ρόλο, π.χ. «δάσκαλος», «μηχανικός», «αφηγητής», κλπ. Κάποιος διαλέγει μία κάρτα, διαλέγει και ένα «καπέλο ρόλου» και παρουσιάζει το θέμα εμπλέκοντας και τους υπόλοιπους ανάλογα με το ρόλο που του έδωσε το καπέλο. Στη συνέχεια, κάποιος επιλέγει άλλο καπέλο, και παίζει άλλον ρόλο ώσπου να χρησιμοποιηθούν όλα τα καπέλα. Υπάρχουν πολλές δυνατότητες στο παιχνίδι με τα καπέλα.

Να ξεπερνάμε τις αδυναμίες μας

Αποτελεί εγγύηση και απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε επιτυχημένη δουλειά το να γνωρίζουμε τις αδυναμίες μας, να τις αντιμετωπίζουμε ευθέως αλλά και να τις κατανοούμε ως προκλήσεις για μάθηση. Σε κάθε περίπατο ερμηνείας, πρέπει να προσπαθούμε να πετύχουμε έναν στόχο – και αμέσως μετά να κάνουμε μία αυτο-αξιολόγηση σχετικά με το κατά πόσο πετύχαμε τον στόχο αυτό.

Οι ξεναγοί ερμηνείας προωθούν τη διαχείριση

*... προστασία μέσω της εκτίμησης,
εκτίμηση μέσω κατανόησης,
και κατανόηση μέσω ερμηνείας.*

Conrad Wirth

Οι ξεναγοί ερμηνείας μετατρέπουν τα Αντικείμενα σε εμπειρίες

*Μην προσπαθείς να ικανοποιείς
τη ματαιοδοξία σου
διδάσκοντας πολλά.*

*Αφύπνισε την περιέργεια
των ανθρώπων.*

*Αρκεί μόνο να ανοίξεις το μυαλό
τους· μην το παραφορτώσεις.*

Βάλε εκεί μια σπίθα.

*Αν υπάρχει κάποιο εύφλεκτο υλικό,
θ' αρπάξει φωτιά.*

Anatole France

Να ζωντανεύουμε τα πράγματα και τα γεγονότα

Στην καρδιά κάθε δράσης ερμηνείας βρίσκονται ευχάριστα βιώματα σχετικά με αληθινά στοιχεία κληρονομιάς. Για να υπογραμμίσουμε την αξία τους, ονομάζουμε τα στοιχεία αυτά «Αντικείμενα». Τα Αντικείμενα μπορούμε να τα αντιληφθούμε με τις αισθήσεις μας, είτε είναι απτά όπως δέντρα, πίνακες ή σπίτια είτε άυλα όπως χοροί, τραγούδια ή ηλιοβασιλέματα. Ως ξεναγοί ερμηνείας προσπαθούμε να προσεγγίσουμε εκείνα που βλέπουμε ή αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας και αντιμετωπίζουμε το καθένα ως μοναδικό. Για παράδειγμα, δεν ασχολούμαστε με τις βυζαντινές εκκλησίες γενικώς κοιτάζοντας μία απ' αυτές απλώς ως εκπρόσωπο ενός αρχιτεκτονικού ρυθμού, αλλά ασχολούμαστε με το συγκεκριμένο παράδειγμα που βλέπουμε, την ιστορία και τα χαρακτηριστικά του.

Επομένως η ερμηνεία, για παράδειγμα, ενός Αντικειμένου σε μία προστατευόμενη περιοχή θα είναι διαφορετική την άνοιξη από το φθινόπωρο και θα διαφέρει αν στη λιακάδα ή στη βροχή. Το να βιώνεις ο ίδιος κάποιον τόπο ή αντικείμενο είναι ο άσος σπαθί στην τράπουλα κάθε δράσης ερμηνείας. Ακόμη και ένα κατεστραμμένο κτίριο ή ένα φθαρμένο χειροτέχνημα που βρίσκουμε κατά τύχη σ' έναν περίπατο ερμηνείας συνήθως αποτελεί πιο δυνατή εμπειρία από ένα τέλει αντίγραφο ή μία εικόνα που κουβαλάμε μαζί μας. Όσο μεγαλύτερη εξοικείωση έχει ο ξεναγός με το απρόσμενο (το οποίο όμως μπορεί να γίνει προβλέψιμο χάρη στην εμπειρία) τόσο καλύτερος γίνεται.

Άσκηση: Τονίζοντας τη μοναδικότητα ενός Αντικειμένου

Χωριζόμαστε σε 4 ομάδες, και πλησιάζουμε 4 ξεχωριστά Αντικείμενα που μοιάζουν ίδια σε πρώτη ματιά, π.χ. 4 δέντρα στην άκρη του δρόμου – παρόμοιας ηλικίας και ανάπτυξης. Κάθε ομάδα μελετά τα χαρακτηριστικά του Αντικειμένου που επέλεξε σε σχέση με τα υπόλοιπα. Στο τέλος, κάθε ομάδα παρουσιάζει το Αντικείμενό της, εκφράζοντας ξεκάθαρα τη δική του «προσωπικότητα».

Κρυμμένες εκπλήξεις

Ένας κεραυνός σχίζει κάποιο πεύκο και κάποιος μύκητας εξαπλώνεται κατά μήκος της μιας πλευράς του σχισίματος. Η ομάδα, που οδηγείται προς την άλλη πλευρά του δέντρου, δεν μπορεί να χαρακτηρίσει την κατάστασή του ως σημαντική. Ωστόσο, σύντομα ανακαλύπτουν έκπληκτοι την φθαρμένη πλευρά. Μπορούμε, επίσης, να δημιουργήσουμε τέτοιου είδους αποκαλύψεις χρησιμοποιώντας ήχους ή μυρωδιές. Τέτοια πράγματα κάνουν έναν περίπατο ερμηνείας πολύ ελκυστικό.

Άσκηση: Αποκαλύπτοντας μυστικά

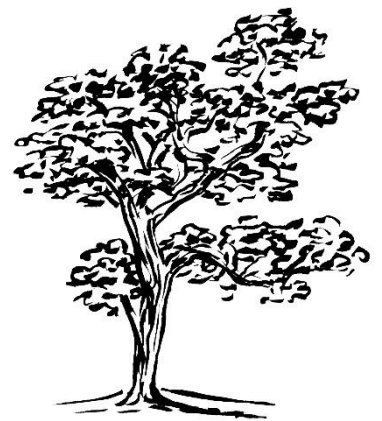
Σ' ένα μέρος, π.χ. σε ένα ανοιχτό μουσείο, καθένας ψάχνει για Αντικείμενα που κρύβουν «μυστικά». Έπειτα, κάποιος οδηγεί τους υπόλοιπους προς το Αντικείμενο αυτό, εντείνοντας την αγωνία και άξαφνα αποκαλύπτει το κρυμμένο στοιχείο, όσο πιο δραματικά γίνεται.

Επιλέγοντας κάποιο από τα διάφορα οχήματα

Έχοντας στο μυαλό μας το τρίγωνο της ερμηνείας, χρησιμοποιούμε τον όρο «οχήματα» μεταφορικά, όταν πρόκειται να χρησιμοποιήσουμε επικοινωνιακά μέσα για να βοηθήσουμε τους επισκέπτες να φτάσουν στα Αντικείμενα. Μία εξήγηση, οποιουδήποτε είδους, μπορεί να είναι ένα τέτοιο όχημα, και πιθανώς σε μία εκδρομή στην ύπαιθρο ή στο μουσείο οι εξηγήσεις αυτές των ειδικών να αρκούν. Αλλά όταν στοχεύουμε στο ευρύτερο κοινό, οι λεπτομερείς εξηγήσεις δεν είναι κατάλληλες. Για το λόγο αυτό, οι ξεναγοί ερμηνείας εφοδιάζονται με ευρεία ποικιλία οχημάτων, που αρμόζουν και στο κοινό και στο Αντικείμενο.

Οχήματα – μέθοδοι προς το Αντικείμενο

- ⇒ εξήγηση
- ⇒ περιγραφή (παρατήρηση)
- ⇒ αφήγηση (περιπετειώδης ιστορία, παραμύθι, μύθος, ανέκδοτο)
- ⇒ καλλιτεχνική έκφραση (ποίηση, στιχάκι, τραγούδι, μελωδία)
- ⇒ διέγερση των αισθήσεων
- ⇒ παρακίνηση της φαντασίας (π.χ. από το σχήμα ενός βράχου ή δέντρου)
- ⇒ επίδειξη
- ⇒ εικονογράφηση (φωτογραφία, ζωγραφιά, γράφημα στατιστικής)
- ⇒ έρευνα (πείραμα)
- ⇒ παιχνίδι (επίσης παιχνίδι ρόλων)

Στο σημείο αυτό, φαίνεται ξεκάθαρα ότι κάποια οχήματα είναι πιο ελκυστικά για ορισμένους επισκέπτες από ό,τι για άλλους. Ο σημαντικός αυτός παράγοντας, τον οποίο θα αναλύσουμε αργότερα, σχετίζεται και με την επιλογή των λέξεων.

Συναρθρώνοντας τα Αντικείμενα με τον κόσμο των επισκεπτών μας

Ρητορικά οχήματα προς το Αντικείμενο

παρομοίωση	Αυτό το κεραμικό είναι λεπτό σαν περγαμνή.
παράδειγμα	Σ' αυτόν τον εμπορικό δρόμο μετέφεραν π.χ. ασβεστόλιθο.
λογογραφία	Αυτά τα μεγάλα αγγεία έχουν μεγάλα αυτιά.
αλλαγή οπτικής γωνίας	Αν είμασταν εμείς οι καρβουνιάρηδες ...
προσωποποίηση	... και τότε το φλυοφάγο σκαθάρι σκέφτεται ...
αντιπαραβολή	Κάποιοι εργαζόνταν σπίτι, άλλοι περνούσαν όλη μέρα σ' αυτό το εργαστάσιο
αντίθεση	Το πεθαμένο δέντρο είναι ζωντανό!
απόφθεγμα	Η φτώχεια είναι ο γονιός του εγκλήματος, θεωρείται ότι είπε ο Αριστοτέλης.

Άσκηση: Προσεγγίζουμε ένα Αντικείμενο χρησιμοποιώντας οχήματα

Γράφουμε σε κάρτες τα οχήματα που αναφέρονται στα δύο προηγούμενα κουτιά. Αναζητούμε ένα ελκυστικό Αντικείμενο και τοποθετούμε τις κάρτες ανάμεσα σε εμάς και σ' αυτό. Κατόπιν, διαλέγουν όλοι από μία κάρτα και με τη σειρά παρουσιάζουν το Αντικείμενο χρησιμοποιώντας το όχημα που επέλεξαν, π.χ.η ρωγμή σε έναν βράχο ⇒ απόφθεγμα ⇒ το νερό που στάζει διαρκώς, φθείρει την πέτρα (Χοιρίλος ο Σάμιος).

Να βλέπουμε ολόκληρη την εικόνα

Το να βιώνουμε τα πρωτότυπα πράγματα ή τις τοποθεσίες ως μοναδικές δε σημαίνει ότι δεν τα εντάσσουμε σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο. Ορισμένες φορές, ακόμη και αναφορές σε παγκόσμια κλίμακα έχουν νόημα (σελ. 20-21). Και το να τις χρησιμοποιούμε ως παράδειγμα της προστασίας της κληρονομιάς μας είναι αποδεκτό εφόσον η ερμηνεία παραμένει εστιασμένη στο Αντικείμενο.

Ομιλίες και περίπατοι

Ομιλία ερμηνείας είναι όταν αποκαλύπτουμε κάποια από τα μυστικά ενός Αντικειμένου, παραμένοντας στο ίδιο σημείο για 5-10 λεπτά, π.χ. στην είσοδο ενός παλιού κάστρου. Οι ομιλίες ερμηνείας αποτελούν τον πυρήνα της ξενάγησης. Οι πολυπληθείς εκθέσεις και οι δημοφιλείς προορισμοί όπου νέοι επισκέπτες καταφθάνουν διαρκώς, παρέχουν πολλές ευκαιρίες για να εξοικειωθούμε με αυτήν την προσέγγιση, π.χ. δίνοντας μία παρόμοια ομιλία ερμηνείας στο ίδιο σημείο κάθε ώρα. Οι περίπατοι ερμηνείας (σελ. 22) συνίστανται από διαδοχικές ομιλίες ερμηνείας. Η ξενάγηση, όπως κι αν γίνεται, δεν πρέπει ποτέ να είναι ένας μονόλογος· πρέπει πάντα να εμπλέκει και τους επισκέπτες.

Οι ξεναγοί ερμηνείας κάνουν διάλογο

*Όσο συνεχίζω και μιλάω,
δε θα βιώσω τίποτα καινούργιο.*

Marie von Ebner-Eschenbach

Γωρίζοντας τα πλεονεκτήματα της ξενάγησης

Σύμφωνα με την πρώτη αρχή της ερμηνείας, πρέπει να συνδέουμε τα Αντικείμενα με την προσωπικότητα των επισκεπτών μας. Για το λόγο αυτό, είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε κάτι γι' αυτούς· ποιοι είναι και τί εμπειρίες έχουν. Το να μπορέσουμε να ανακαλύψουμε και να αξιοποιήσουμε αυτήν την πληροφορία είναι ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα που έχει ένας ξεναγός έναντι μίας πινακίδας ή μίας εγκατάστασης πολυμέσων.

Προσεγγίζοντας τους επισκέπτες

Για να ξεκινήσουμε έναν διάλογο, πρώτα πρέπει να έρθουμε σε επαφή με τους επισκέπτες μας. Αν θυμηθούμε το τρίγωνο της ερμηνείας, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε πάλι την ιδέα των οχημάτων – ως συνδέσεις – αλλά αυτή τη φορά θα συνδέουν τους ξεναγούς με τους επισκέπτες.

Συνδέσεις μεταξύ ξεναγών και επισκεπτών

- ⇒ κατανόηση (γλώσσα και περιεχόμενο)
- ⇒ οπτική επαφή (και παρατήρηση των αντιδράσεων)
- ⇒ αντικρύζουμε τους επισκέπτες και χρησιμοποιούμε κατάλληλη γλώσσα σώματος
- ⇒ χιούμορ
- ⇒ ανοιχτό μυαλό (π.χ. προθυμία να αποκλίνουμε από τις δικές μας απόψεις)
- ⇒ αλληλοσυστηνόμεστε και χρησιμοποιούμε τα ονόματα των επισκεπτών
- ⇒ ακούμε για να μάθουμε περισσότερα (λοιπόν, έρχεστε συχνά εδώ;)
- ⇒ εντοπίζουμε και ξεχωρίζουμε παρόμοια ενδιαφέροντα και απόψεις
- ⇒ αναφερόμαστε σε φίλους ή ομάδες που συνδέονται με τους επισκέπτες
- ⇒ αναφερόμαστε στον κόσμο των επισκεπτών (εργασία, οικογένεια, χόμπυ, κλπ.)

Το αντίκτυπο που έχουν οι ξεναγοί ερμηνείας σχετίζεται με αυτά που λένε και τον τρόπο με τον οποίο τα λένε. Η ξενάγηση συνδέεται με την επικοινωνία και την ομιλία προς το κοινό. Σε ορισμένες χώρες διδάσκονται μαθήματα και για τα δύο αυτά, π.χ. σε σεμινάρια. Εδώ παραθέτουμε δύο ασκήσεις ως παραδείγματα.

Άσκηση: Εκφράζοντας τη διάθεσή μας

Διαλέγουμε μία ουδέτερη δήλωση (π.χ. το φθινόπωρο πολλά πουλιά μεταναστεύουν νότια) και ετοιμάζουμε μικρές κάρτες, γράφοντας στην καθεμία ένα επίθετο που εκφράζει κάποια διάθεση (π.χ. μελαγχολικός, ντροπαλός, αλαζονικός, κλπ.). Έπειτα, καθένας διαλέγει μία κάρτα και λέει την ίδια δήλωση εκφράζοντας την αντίστοιχη διάθεση, ενώ όλοι οι υπόλοιποι προσπαθούν να μαντέψουν ποια διάθεση είναι αυτή.

Άσκηση: Απεικονίζοντας μία σκηνή χωρίς λέξεις

Φτιάχνουμε μία απλή ιστορία (π.χ. ένας περίπατος μέσα σε κάποιο τοπίο) μέσα από πράξεις (π.χ. φτιάχνω το σακίδιο, ψάχνω τις οδηγίες, κλπ.) τις οποίες γράφουμε ως αυτοτελείς σκηνές σε αριθμημένες κάρτες. Όλοι παίρνουν από μία κάρτα. Με τη σειρά τους, παρουσιάζουν την σκηνή τους με μιμική, χωρίς ήχους. Στο τέλος, η ιστορία ανασυγκροτείται και η ομάδα αποφασίζει ποια σκηνή αποδόθηκε καλύτερα και γιατί.

Ξεκινώντας τον διάλογο

Αν και ως τώρα δώσαμε ιδιαίτερη προσοχή στο πώς μία παρουσίαση γίνεται πιο ελκυστική, αφού ο ένας άσος στην τράπουλα της ερμηνείας είναι ο διάλογος, ο ξεναγός πρέπει γρήγορα να περάσει από το «κάνω διάλεξη» στην ουσιαστική επικοινωνία με τους επισκέπτες. Μία ομάδα που έχει βολευτεί αποκλειστικά στον ρόλο του δέκτη, δύσκολα μπορεί να «ξεναζωτανέψει».

Να βυθιζόμαστε στον κόσμο των επισκεπτών μας

Ο διάλογος μπορεί να είναι αποτέλεσμα ενός κοινού βιώματος και των ζητημάτων που προκύπτουν απ' αυτό ή των ερωτήσεων που θέτει ο ξεναγός. Ιδιαίτερα βοηθητικές είναι οι ανοιχτές ερωτήσεις, δηλαδή εκείνες που μπορούν να λάβουν διαφορετικές απαντήσεις, ανάλογα με τις εμπειρίες των ίδιων των επισκεπτών, αντί για ένα ξερό ναι ή όχι, π.χ. ποιες άλλες περιοχές της Ευρώπης σας θυμίζει αυτό εδώ το τοπίο; Οι διαφορετικές απαντήσεις συχνά δίνουν την ευκαιρία για συζήτηση.

Άσκηση: θέτοντας ανοιχτές ερωτήσεις

Σχηματίζουμε τέσσερις ομάδες. Κάθε μία διαλέγει ένα Αντικείμενο και ετοιμάζεται να θέσει σε σχέση με αυτό:

- ⇒ μία εστιασμένη ερώτηση (η απάντηση απαιτεί άμεση επαφή με το Αντικείμενο) π.χ. τί ήχο κάνει το θραύσμα αυτού του αγγείου αν το χτυπήσουμε;
- ⇒ μία ερώτηση μετάθεσης (που ψάχνει για συνδέσεις με τον κόσμο των επισκεπτών) π.χ. πού έχετε ξαναδεί τέτοια κεραμικά;
- ⇒ μία ερώτηση επί της διαδικασίας (που ερευνά πώς κάτι μπορεί να συμβεί) π.χ. υπό ποιες συνθήκες μπορούν τα αγγεία αυτά να διατηρηθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα;
- ⇒ μία ερώτηση αξιολόγησης (που εκμαιεύει μία άποψη) π.χ. είναι σωστό να ξεθάβουμε τα κεραμικά από το χώμα, ή θα έπρεπε να μείνουν στη θέση τους;

Κατόπιν, ένας από κάθε ομάδα ξεκινά διάλογο με όλους τους άλλους, διακριτικά ενσωματώνοντας τις 4 ερωτήσεις. Αφού γίνει αυτό, συγκρίνουμε τί ανακαλύψαμε.

Οι κλειστές ερωτήσεις μπορεί να έχουν μόνο προκαθορισμένες απαντήσεις (π.χ. πώς λέγεται αυτός ο αρχιτεκτονικός ρυθμός; Γνωρίζει κανείς;). Αυτές καλό θα ήταν να χρησιμοποιούνται σπάνια διότι τείνουν στην επίσημη διδασκαλία, αλλά φυσικά οι απαντήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εξηγήσουμε κάτι.

Εμπλέκοντας τον επισκέπτη συνολικά

Οι ξεναγοί ερμηνείας απευθύνονται στο μυαλό, την καρδιά και το χέρι. Αυτό με το οποίο μπορούν οι άνθρωποι να ταυτιστούν και ό,τι λένε και πράττουν οι ίδιοι τους βοηθά να απορροφήσουν την εμπειρία καλύτερα από εκείνα τα οποία απλώς ακούν ή βλέπουν.

Το πρώτο στάδιο της συμμετοχής μπορεί να είναι μία επίδειξη στην οποία εμπλέκονται μεμονωμένοι επισκέπτες (μπορείτε, παρακαλώ, να πιάσετε αυτό το κλαδί;). Η αίσθηση ότι είμαστε απαραίτητοι είναι ελκυστική για τους περισσότερους. Άλλο κίνητρο είναι όταν ψάχνουμε για κάτι, π.χ. ένα φυτό που κινδυνεύει με εξαφάνιση ή ένα στοιχείο κάποιου αρχιτεκτονικού ρυθμού.

Το δεύτερο στάδιο, η πραγματική συμμετοχή, προχωρά ένα βήμα παραπέρα. Παρέχει την ευκαιρία να ορίσουν οι επισκέπτες την πρόοδο μιας δράσης. Για περισσότερα από 50 χρόνια η έννοια της συμμετοχής, που παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη σύγχρονη μάθηση, τονίζεται ως ουσιαστική για την ερμηνεία κληρονομιάς. Αν το κοινό συμμετέχει, εμπλέκεται με πολύ πιο ολοκληρωμένο τρόπο. Για παράδειγμα, οι επισκέπτες στα ερείπια μίας ρωμαϊκής βίλας δείχνουν να ενδιαφέρονται για μία συγκεκριμένη πλευρά της ζωής της οικογένειας κι ο ξεναγός τους δείχνει αμέσως τις υποδομές που σχετίζονται με την πλευρά αυτή.

Στη συμμετοχή, αποτελεί πρόκληση ότι η πορεία της δράσης δεν μπορεί να προβλεφθεί λεπτομερώς. Στην επόμενη σελίδα εξηγήουμε πώς να αντιμετωπίσουμε αυτήν την αβεβαιότητα.

*Μόνο με την καρδιά
μπορείς να δεις σωστά·
το πιο ουσιαστικό
δεν το διακρίνει το μάτι.*

Antoine de Saint-Exupéry

Οι ξεναγοί ερμηνείας συνδέουν τα δεδομένα με Θέματα ουσίας

Τα επιστημονικά δεδομένα χρειάζονται γοητευτικές ιστορίες για να κερδίσουν την καρδιά του κόσμου.

Σ' αυτήν την περίπτωση, ο μύθος δεν έρχεται να ανταγωνιστεί την αλήθεια, αλλά να την συνδέσει με αυτό που νοιάζει τον κόσμο και με αυτό που τον κάνει να ονειρεύεται.

Denis Guedj

Το Θέμα στην ερμηνεία

Παρακολουθώντας έμπειρους ξεναγούς μάς εντυπωσιάζει η ευκολία και η περιεκτικότητα των ομιλιών και περιπάτων ερμηνείας τους. Το μυστικό κρύβεται στην ικανότητα να συμπυκνώνουν μακροσκελείς ιστορίες σε ενδιαφέροντα Θέματα. Το Θέμα είναι ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία στην ερμηνεία. Συνδέει τους τρεις ακρογωνιαίους λίθους του τριγώνου ερμηνείας, δημιουργεί εσωτερικές εικόνες, δίνει στο γεγονός μία ξεκάθαρη κατεύθυνση με έναν τρόπο εμπνευστικό, αλλά και ανατρέπει κάποιες παραδοσιακές διαδικασίες της τυπικής εκπαίδευσης.

Αναζητώντας Θέματα ουσίας

Ετοιμάζοντας μία περιήγηση, ορισμένοι ξεναγοί τείνουν να εστιάζουν σε ευρεία ζητήματα και στεγνά δεδομένα. Στην ερμηνεία, η προσοχή μετατοπίζεται στα Θέματα και τα νοήματα. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα δεδομένα δεν είναι σημαντικά – αντιθέτως. Απλώς είναι οργανωμένα γύρω από το Θέμα. Έτσι τα θυμόμαστε πολύ καλύτερα. Το Θέμα απεικονίζει μία ευρύτερη αλήθεια που σχετίζεται με τη φύση του Αντικείμενου καθώς και με τη ζωή και τις εμπειρίες των επισκεπτών.

Παραδείγματα Θεμάτων

- ⇒ Αυτός ο μικροσκοπικός σπόρος περιέχει ένα τεράσιο δέντρο. (σπόρος πεύκου)
- ⇒ Η γυναίκα του αγρότη ποτέ δεν κρέμασε αυτό το φόρεμα σε ντουλάπα. (κουρελιασμένο φόρεμα)
- ⇒ Αυτό το καλάθι χρειαζόταν λίγα υλικά – αλλά πολλή τέχνη. (παλιό ψάθινο καλάθι)
- ⇒ Στεκόμαστε στον πυθμένα μίας αρχαίας θάλασσας. (πλάκα από ψαμμίτη)
- ⇒ Αυτή η γη κάνει την επιβίωση πραγματική πρόκληση. (άγονη ερημιά)

Τα Θέματα είναι ιστορίες δοσμένες με μία φράση που μπορούν να βρουν απήχηση στις εμπειρίες των επισκεπτών μας. Όπως και στα παραπάνω παραδείγματα, σχετίζονται άμεσα με το Αντικείμενο (εκτός και αν ως Κύρια Θέματα αποτελούν τη βάση ενός περιπάτου ερμηνείας· βλ. σελ. 22).

Πώς λειτουργούν τα Θέματα

Ας πάρουμε για παράδειγμα τον μικροσκοπικό σπόρο, που περιλαμβάνει αυτό που θα γίνει ένα πελώριο δέντρο. Το δέντρο είναι το Αντικείμενο: μπορούμε να το δούμε, να το ακούσουμε, να το ακουμπήσουμε, να το μυρίσουμε και να το γευτούμε. Αυτό που δεν μπορούμε να βιώσουμε είναι η διαδικασία της ανάπτυξης· τη θεωρούμε δεδομένη. Εντούτοις, το ότι γνωρίζουμε πως ένα δέντρο μπορεί να μεγαλώσει δε μας επηρεάζει ιδιαίτερα. Όμως, μόλις συνειδητοποιήσουμε ότι κάτι το μικροσκοπικό εξελίσσεται σε κάτι εντυπωσιακό, αυτό μπορεί να έχει ένα βαθύτερο νόημα για εμάς. Αυτή η διαδικασία μάς είναι οικεία, και μας προκαλεί συναισθήματα και αξίες – στην προκειμένη περίπτωση ίσως το θαυμασμό και την ιδέα της αυτο-ανάπτυξης. Έτσι, αυτός ο απλός σπόρος ξαφνικά αποκτά νόημα για εμάς και νιώθουμε κάτι να μας συνδέει με αυτόν.

Αντικείμενο	Δεδομένο	Νόημα
Ο μικρός σπόρος	θα μεγαλώσει	από κάτι μικροσκοπικό σε κάτι εντυπωσιακό.

Άσκηση: Διακρίνοντας τα δεδομένα από τα νοήματα

Τριγωνάμε στο χώρο αναζητώντας κάτι μικρό που μας προκαλεί ένα συναίσθημα. Συλλέγουμε τα πράγματα σε ένα κομμάτι ύφασμα και τα κοιτάζουμε, καθώς αναλογιζόμαστε τί είναι. Έπειτα ανταλλάσσουμε τα πράγματα εξηγώντας το νόημά τους για εμάς (π.χ. ένα φαγωμένο φτερό πουλιού μάς προκαλεί συμπόνια). Όλοι μαζί επισημαίνουμε τη διαφορά μεταξύ δεδομένου (τί είναι αυτό;) και νοήματος (τί μου προκαλεί αυτό;)

Ανιχνεύοντας παγκόσμιες έννοιες

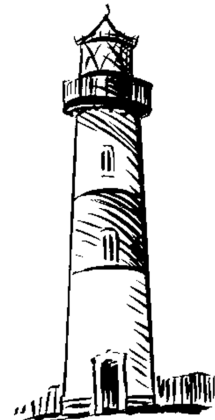
Αν και τα νοήματα είναι υποκειμενικά, ορισμένα τα μοιραζόμαστε σχεδόν όλοι, όπως η γέννηση κι ο θάνατος, ή η ελευθερία και η αιχμαλωσία. Αυτά τα ονομάζουμε παγκόσμιες έννοιες. Τα Θέματα με παγκόσμιες έννοιες έχουν βαθύ νόημα και λειτουργούν σχεδόν πάντα. Ξυπνούν κάτι μέσα σε όλους μας, ακόμη και αν το νόημά τους δεν είναι το ίδιο για όλους. Όμως, οι παγκόσμιες έννοιες είναι και κάπως αναλώσιμες με αποτέλεσμα να γίνονται επιφανειακές, ειδικά αν χρησιμοποιούμε τις ίδιες υπερβολικά συχνά, κι αν η σημασία που έχουν για τον συγκεκριμένο τόπο ή Αντικείμενο δεν είναι προφανής.

Ζωντανεύοντας το άψυχο

Για πολλούς από τους επισκέπτες μας τα φυτά (ειδικά όσα ανθίζουν) είναι πιο ελκυστικά από τις πέτρες, τα ζώα (ειδικά τα νεαρά) είναι πιο ελκυστικά από τα φυτά, ενώ οι άνθρωποι (ειδικά τα παιδιά) είναι τα πλέον ελκυστικά για τους περισσότερους. Τα λιγότερο ελκυστικά Αντικείμενα τραβούν περισσότερη προσοχή εφόσον συνδεθούν με κάτι πιο ελκυστικό. Για παράδειγμα, ένα θραύσμα αγγείου τείνει να γίνεται πιο ελκυστικό χάρη σε μία συναρπαστική ιστορία για το πώς ανακαλύφθηκε ή εξηγώντας τί αντιπροσώπευε το αγγείο στην αρχαιότητα.

Άσκηση: Συνδέοντας πράγματα και ιστορίες

Σε μία σακούλα μαζεύουμε τόσα πράγματα καθημερινής χρήσης όσα και τα μέλη της ομάδας μας. Καθόμαστε σε κύκλο και κάποιος παίρνει τη σακούλα. Βγάζει ένα από τα πράγματα, στην τύχη, λέγοντας μία ιστορία ώστε να το κάνει ελκυστικό στην ομάδα. Με τον τρόπο αυτό, η σακούλα περνά από όλους με τη σειρά. Αν κάποιος δεν μπορεί να σκεφτεί μία ιστορία, τοποθετεί το πράγμα που του έτυχε στο κέντρο και επιλέγει κάποιο άλλο. Τα πράγματα στο κέντρο θα ζωντανέψουν στο τέλος. Προσοχή: στην ερμηνεία ποτέ δεν επινοούμε ιστορίες που δεν στηρίζονται από γεγονότα, εκτός και αν το τονίσουμε ρητά.

Τα Θέματα ως φάροι

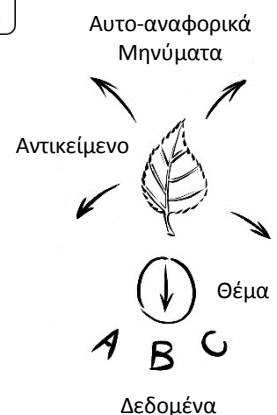
Το Θέμα δεν μας στηρίζει απλώς με το να διευκολύνει τη σχέση μεταξύ επισκεπτών και Αντικειμένων, αλλά είναι και ένα εργαλείο οργάνωσης της δουλειάς μας. Σαν φάρος που καθοδηγεί την πορεία του πλοίου, το Θέμα είναι το μόνο στοιχείο που δεν αλλάζει κατά τη διάρκεια μίας ομιλίας ερμηνείας. Αυτό επιτρέπει στους επισκέπτες να βιώσουν το Αντικείμενο και σε εμάς να μιλήσουμε για το νόημά του χωρίς τον κίνδυνο να «χαθούμε». Γυρίζοντας στη μεταφορά του φάρου, λόγω των ανέμων και των ρευμάτων σπάνια τον πλησιάζουμε σε ευθεία γραμμή· τον βλέπουμε, όμως, πάντα.

Άσκηση: τα νοήματα με λίγα λόγια

Ο καθένας μας ψάχνει τριγύρω για ένα Αντικείμενο που τον εντυπωσιάζει ιδιαίτερω και μέσα σε 10' το ζωγραφίζει σε μία καρτέλα. Κατόπιν, χωριζόμαστε σε ζευγάρια, ανταλλάσσουμε τις κάρτες μας, πηγαίνουμε μαζί στο Αντικείμενο του καθενός και περιγράφουμε τί ήταν αυτό που μας εντυπωσίασε. Έπειτα, χωριζόμαστε για άλλα 10' κι ο καθένας κάθεται και συνοψίζει όσα άκουσε σε μία σύντομη και πιασάρικη φράση. Στη συνέχεια, μαζευόμαστε πάλι, πηγαίνουμε από Αντικείμενο σε Αντικείμενο χωρίς να μιλάμε, απλώς προφέροντας αυτές τις μεμονωμένες φράσεις. Τέλος, αναλογιζόμαστε ποια φράση θα μπορούσε καλύτερα να χρησιμοποιηθεί ως Θέμα σε μία ομιλία ερμηνείας.

Άσκηση: ανακαλύπτουμε Θέματα μέσω των μηνυμάτων σε α' πρόσωπο

Όλοι μας κοιτάμε κάποιο Αντικείμενο και αναλογιζόμαστε τί μπορεί να μας πει για το ίδιο. Γράφουμε αυτά τα μηνύματα σε κομμάτια χαρτιού (π.χ. μεγάλος βράχος: «ένα παγόβουνο με μετέφερε εδώ») και τα τοποθετούμε καταλλήλως γύρω από το Αντικείμενο. Έπειτα, αναλογιζόμαστε ποιο μήνυμα είναι το καταλληλότερο για Θέμα, ποια ενδιαφέρουσα ιστορία θα μπορούσε να ειπωθεί με αυτά τα μέσα και ποια δεδομένα θα στήριζαν αυτήν την ιστορία.

Αλλάζοντας σηματισμούς

Σχηματίζοντας επιτόπου το τρίγωνο

Στην ερμηνεία, το στήσιμο της ομάδας σε σχέση με τα Αντικείμενα ονομάζεται «σηματισμός». Υπάρχουν γύρω στους 5-6 διαφορετικούς σηματισμούς. Η σημαντικότερη αρχή είναι ότι ο ξεναγός δεν πρέπει να στέκεται ανάμεσα στο Αντικείμενο και τους επισκέπτες – εκτός και αν το κρύβει επίτηδες προκειμένου να το αποκαλύψει αργότερα. Στις περισσότερες περιπτώσεις είναι καλύτερα το Αντικείμενο, ο ξεναγός και οι επισκέπτες να σχηματίζουν το τρίγωνο της ερμηνείας, όπως εξηγήθηκε στη σελ. 8.

Στήνοντας την ομάδα με τον κατάλληλο σηματισμό

Οι επισκέπτες χρειάζονται χρόνο και χώρο για να φτάσουν στο Αντικείμενο και να πάρουν τις θέσεις τους. Στον περίπατο ο ξεναγός συνήθως προπορεύεται λίγα βήματα, περιμένει ώσπου η ομάδα να λάβει τη θέση της κι έπειτα ψάχνει το καλύτερο σημείο για τον ίδιο. Αυτή τη διαδικασία η ομάδα συνήθως δεν την προσέχει. Σπάνια, αν η ομάδα κινδυνεύει ή ο σηματισμός είναι πολύ σημαντικός για την ερμηνεία αλλά δεν έχει επιτευχθεί, ο ξεναγός πρέπει να κατευθύνει τους επισκέπτες, π.χ. να κάνουν ένα βήμα πίσω, να μπουν στη σειρά ή να σχηματίσουν έναν κύκλο. Ο κατάλληλος σηματισμός αποτελεί σημαντικό κριτήριο σε σχέση με την επιλογή του Αντικειμένου.

Χρησιμοποιούμε διαφορετικούς σηματισμούς

Κάθε σηματισμός έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Ο γραμμικός σηματισμός (σχ. 1) έχει πολλά μειονεκτήματα, αλλά μπορεί να είναι αναπόφευκτος, για παράδειγμα σε ένα μονοπάτι, διασχίζοντας μία λοφοπλαγιά με εκπληκτική θέα, κοιτάζοντας από ψηλά μια πόλη, σε μία προβλήτα από όπου μπορεί κανείς να δει τα καβούρια κάτω από την επιφάνεια του νερού, ή στους πρόποδες ενός λόφου όπου διακρίνονται τα απολιθώματα σε κάποιον βράχο. Αν είναι δυνατόν, σε αυτές τις περιπτώσεις η ομάδα θα πρέπει εκ των προτέρων να ενημερωθεί, ενόσω βρίσκεται σε καταλληλότερη τοποθεσία.

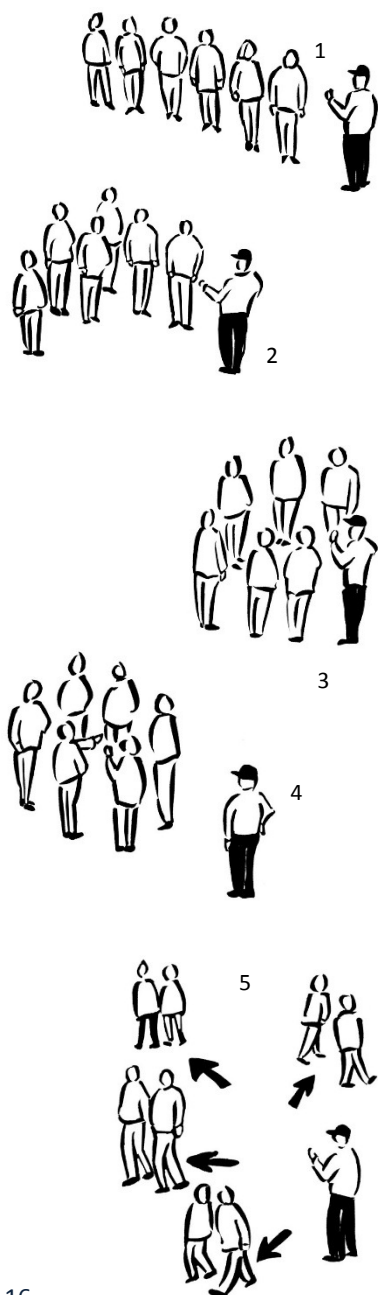
Κανένας σηματισμός δεν πρέπει να κυριαρχεί σε έναν περίπατο ερμηνείας. Ωστόσο, αυτό συμβαίνει συχνά με τον επονομαζόμενο διδασκτικό σηματισμό (σχ. 2). Εδώ, η ομάδα εστιάζει στον ξεναγό ερμηνευτή απλώς και μόνο επειδή αυτός μιλάει. Αν ο ξεναγός πάει κοντά στο ευδιάκριτο Αντικείμενο, η ομάδα θα αποτελέσει την τρίτη γωνία του τριγώνου από μόνη της.

Ένας τρόπος για να μεταφέρουμε την προσοχή από τον ξεναγό σε άλλα μέλη της ομάδας είναι ο συνεδριακός σηματισμός (σχ. 3). Αυτό προκύπτει όταν γίνει κάποιος διάλογος σχετικά ή αποκλειστικά (όταν είναι δυνατόν αυτό) για το Αντικείμενο. Αυτός ο σηματισμός δημιουργείται αυτόματα όταν φέρουμε μπροστά κάτι μικρό π.χ. μία προϊστορική αιχμή βέλους.

Αν ο ξεναγός βγει έξω από τον κύκλο, συντονίζοντας τη συζήτηση από πίσω, θα έχει ως αποτέλεσμα τον φροντιστηριακό σηματισμό (σχ. 4).

Τέλος, είναι δυνατόν να διαιρέσουμε την ομάδα αναθέτοντας στους επισκέπτες διαφορετικές εργασίες (π.χ. αναζήτηση ή παρακολούθηση), ζητώντας τους να δώσουν στη συνέχεια αναφορά: αυτός είναι ο σηματισμός ατομικής εργασίας (σχ. 5).

Οι σηματισμοί επηρεάζονται από το διαθέσιμο χώρο και τις ειδικές συνθήκες (ρυάκι, ξέφωτο, κλπ.). Όσο μεγαλύτερη η ομάδα, τόσο λιγότερες επιλογές έχει ο ξεναγός. Όπως είπαμε, κατά τη διάρκεια μίας ομιλίας καλό είναι να αλλάζει ο σηματισμός, τουλάχιστον μία φορά. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την άσκηση Αποκαλύπτοντας μυστικά (σελ. 10).

Συνειδητή επιλογή βοηθημάτων

Υπάρχουν αμέτρητες αφορμές για να εμφανίσουμε κάτι από την τσάντα ή το σακίδιο κατά τη διάρκεια ενός περιπάτου ερμηνείας. Το βασικότερο κριτήριο επιλογής είναι το βοήθημα να στηρίζει το Αντικείμενο και το Θέμα του – αντί να εμφανίζεται στο προσκήνιο σαν αυτοσκοπός.

Το γεγονός ότι στον εξωτερικό χώρο το Αντικείμενο είναι λιγότερο αξιόπιστο από τα βοηθήματα αποτελεί έναν διαρκή κίνδυνο. Για παράδειγμα, όταν αξιοποιούμε τις πινακίδες που υπάρχουν μπροστά από ένα μέρος ή κάποιο πράγμα μπορεί να μας βοηθήσουν να προσανατολιστούμε (εφόσον περιλαμβάνουν χάρτες), αλλά μπορεί επίσης να μας αποσπάσουν από την άμεση επαφή με τον τόπο και τα στοιχεία του.

Τα βοηθήματα μπορεί να δημιουργούν ωραία εφέ, αλλά πρέπει να χρησιμοποιούνται με φειδώ. Δε χρειάζεται να χρησιμοποιήσουμε όλα όσα είχαμε πάρει μαζί για περίπτωση ανάγκης. Τέλος, τα εφέ που ψυχαγωγούν μία ομάδα δε στηρίζουν απαραίτητα και το Αντικείμενο.

Χρησιμοποιώντας τα βοηθήματα με φειδώ

Βοηθήματα

- ⇒ κάνουν κάτι πιο ευδιάκριτο (π.χ. κυάλια, μεγεθυντικοί φακοί)
- ⇒ πλαισιώνουν το οπτικό πεδίο (π.χ. μικρές κορνίζες)
- ⇒ εστιάζουν το βλέμμα (π.χ. σωλήνες διαμέσω των οποίων κοιτάμε)
- ⇒ μας δίνουν νέες οπτικές (π.χ. καθρέφτες)
- ⇒ μπερδεύουν τις αισθήσεις (π.χ. μαντήλια για δέσιμο ματιών, ωτοασπίδες)
- ⇒ σημειώνουν ή συνδέουν (π.χ. σημείες, σχοινιά)
- ⇒ επιτρέπουν την πρόσβαση από μέσα (π.χ. μαχαίρι για να σηκώσεις το φλοιό δέντρου)
- ⇒ εξηγούν γνωρίσματα (π.χ. διαγράμματα λειτουργίας)
- ⇒ εφιστούν την προσοχή στις διαδικασίες (π.χ. μοντέλα, παλιές εικόνες)
- ⇒ διευρύνουν τις εμπειρίες (π.χ. προϊόντα όπως ρετσίνι, μηλίτης, αλεύρι)
- ⇒ ερεθίζουν τη φαντασία (π.χ. νερομπογιές σε ταμπλώ)

Παρέκβαση: Η ζωντανή ερμηνεία ως ειδική μορφή ξενάγησης

Στη ζωντανή ερμηνεία, η οποία χρησιμοποιείται συχνά στους περιπάτους εποχής, τα βοηθήματα έχουν ιδιαίτερη σημασία. Παίζοντας χαρακτήρες με κοστούμια εποχής, οι επισκέπτες βλέπουν τα πράγματα μέσα από τα μάτια των χαρακτήρων αυτών, βυθίζονται σε άλλη εποχή και δημιουργούν βαθύτερες συνδέσεις.

Διαχωρίζουμε τη ζωντανή ερμηνεία που γίνεται σε α' πρόσωπο (όταν ο ηθοποιός ΕΙΝΑΙ ο χαρακτήρας) από εκείνη σε γ' πρόσωπο που είναι περιγραφική και απαντάται πιο συχνά σε έναν περίπατο ερμηνείας, με τον ξεναγό να φοράει ενδυμασία της εποχής για να εντυπωσιάσει. Εδώ, ο ξεναγός δεν υποδύεται έναν χαρακτήρα, απλώς τον περιγράφει χρησιμοποιώντας βοηθήματα.

Στη ζωντανή ερμηνεία σε α' πρόσωπο ο ξεναγός φέρεται όπως θα φερόταν ο χαρακτήρας την περίοδο που έζησε. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να κατασκευάσει αυτόν τον χαρακτήρα εκ των προτέρων· είτε μελετώντας τις βιογραφίες κάποιου διάσημου (που είναι ο χαρακτήρας) ή δημιουργώντας ένα μυθικό πρόσωπο εκείνης της εποχής· σκεφτόμενος πού θα μπορούσε να έχει ζήσει, πόσα παιδιά θα είχε, τί θα τον απασχολούσε, ποιοι θα ήταν οι φίλοι και οι εχθροί του, κλπ. Για να απαντήσει στις ερωτήσεις των επισκεπτών θα πρέπει να εμπλακεί στην υπόθεση και να διαθέτει υποκριτικές και αυτοσχεδιαστικές ικανότητες. Για το λόγο αυτό, η ζωντανή ερμηνεία σε α' πρόσωπο συνήθως χρησιμοποιείται μόνο για μικρά διαστήματα κατά τη διάρκεια ενός συμβατικού περιπάτου ερμηνείας, π.χ. αν ένας θερμαστής του Μεσαίωνα επιδεικνύει τη δουλειά του, κατά τη διάρκεια μίας ξενάγησης σε ένα υπαίθριο μουσείο.

Για να δείξουμε διαφορετικές πλευρές (και επειδή αυτό διευκολύνει πολύ τη ζωντανή ερμηνεία) μερικές φορές σε ένα δρώμενο εμπλέκονται διάφοροι ερμηνευτές. Εισέρχονται στη σκηνή απροσδόκητα, αναπαριστούν διαφορετικούς χαρακτήρες, εμπνέουν και εμπλέκουν τους επισκέπτες μέσα από τους ρόλους και τα θέματά τους.

Επειδή η ζωντανή ερμηνεία μπορεί να είναι πολύ πιο απαιτητική από έναν περίπατο ερμηνείας, δε θα τη μελετήσουμε σε αυτό το μάθημα βασικής εκπαίδευσης στην ξενάγηση ερμηνείας.

Δεχόμενοι παρεμβάσεις

Οι παρεμβάσεις έχουν
προτεραιότητα.

Ruth Cohn

Βλέποντας τα συμβάντα ως ευκαιρίες

Η προσοχή των επισκεπτών συχνά φτάνει στο ζενίθ όταν συμβαίνει κάτι που εμφανώς δεν ήταν στο πρόγραμμα. Τέτοιες εκπλήξεις τις θυμούνται για πάντα κι έτσι αποτελούν έναν αποτελεσματικό τρόπο μάθησης – αν αδράξουμε την ευκαιρία. Είναι, επομένως, σημαντικό να κατανοήσουμε τις παρεμβάσεις ως προκλήσεις για μεγαλύτερη εμπλοκή. Ασφαλώς αυτό δε σημαίνει ότι δε χρειάζεται να έχουμε σχεδιάσει τον περίπατο ερμηνείας. Όσο κι αν εκτιμούν οι επισκέπτες το να μπορεί ο ξεναγός να αντιμετωπίσει τα συμβάντα, η διάθεσή τους μεταβάλλεται γρήγορα αν γίνει αντιληπτό ότι αυτά οφείλονται σε ελλιπή προετοιμασία.

Αξιοποιώντας το απρόσμενο

Οι παρεμβάσεις συχνά οφείλονται στα ίδια τα Αντικείμενα· είτε κάτι δε βρίσκεται στη θέση του (π.χ. έχει απομακρυνθεί από μία έκθεση) ή κάτι έχει προστεθεί (π.χ. ένα σπάνιο είδος πουλιού εμφανίζεται ξαφνικά κατά τη διάρκεια του περιπάτου). Ο καιρός κρύβει επίσης πολλές εκπλήξεις. Και σε αυτήν την περίπτωση, τα Θέματα μπορούν να λειτουργήσουν ακόμη καλύτερα: η πρόκληση είναι να συνδυάσουμε το απρόσμενο ακόμη και με το επιλεγμένο Θέμα – πρόκληση η οποία, με κάποια εξάσκηση, μπορεί να επιτευχθεί πιο συχνά από όσο νομίζουμε.

Εντούτοις, είναι ουσιαστικό να θυμόμαστε ότι ο άσος σπαθί στην τράπουλά μας είναι η άμεση επαφή με το Αντικείμενο. Αν κάτι λείπει, ο ξεναγός δεν πρέπει να μιλάει σα να βρίσκεται εκεί, αλλά να αλλάξει το Θέμα του και είτε να ξεναγήσει τη νέα κατάσταση ή να στραφεί σε άλλο Αντικείμενο το οποίο θα στηρίξει με το ίδιο Θέμα.

Άσκηση: αντιδρώντας στις εκπλήξεις

Όλοι, εκτός από τρεις, βγαίνουν από το δωμάτιο. Οι δύο από τους τρεις αρχίζουν να παίζουν ένα παιχνίδι ρόλων, με λέξεις και κινήσεις κατάλληλες με τη σκηνή που διάλεξαν (π.χ. να κόψουν τον κορμό ενός δέντρου με ένα τεράστιο πριόνι). Ο τρίτος δρα ως σκηνοθέτης και χτυπά τα χέρια του όταν η σκηνή φαίνεται ενδιαφέρουσα. Τότε οι ηθοποιοί «παγώνουν». Κάποιο άλλο μέλος της ομάδας μπαίνει στο δωμάτιο αντικαθιστώντας έναν από τους δύο παίκτες, λαμβάνοντας ακριβώς τη θέση του ενώ ο προηγούμενος παίκτης γίνεται κοινό. Ο «σκηνοθέτης» χτυπά πάλι τα χέρια του και το καινούργιο ζευγάρι αρχίζει να παίζει. Ο πιο σημαντικός κανόνας είναι ότι εκείνος που μπαίνει στο παιχνίδι παίρνει την πρωτοβουλία, ενώ εκείνος που ήταν ήδη εκεί απλώς αντιδρά. Αν ο νέος παίκτης καταλάβει την σκηνή διαφορετικά (π.χ. να φουσκώνει το λάστιχο του ποδηλάτου αντί να κόβει το δέντρο), η σκηνή παίρνει τελείως διαφορετική τροπή. Αφού παίζουν όλοι οι συμμετέχοντες, θυμόμαστε μία μία όλες τις σκηνές.

Δεχόμενοι παρεμβάσεις από την ομάδα

Οι παρεμβάσεις μπορεί να προκύψουν από συζητήσεις με επισκέπτες που γνωρίζουν (ή προσποιούνται ότι γνωρίζουν) πιο πολλά από τον ξεναγό ή που διαφωνούν με κάτι που ειπώθηκε. Αν και γενικώς, για τους προαναφερθέντες λόγους, πρέπει να ενθαρρύνουμε τους επισκέπτες να συμμετέχουν, γίνεται δύσκολο όταν οι ίδιοι άνθρωποι προσθέτουν ή αντιτίθενται σχεδόν σε ό,τιδήποτε λέμε. Ένας τρόπος να το αντιμετωπίσουμε αυτό είναι να τους δώσουμε λίγο χώρο, ως βοηθούς, χωρίς να χάσουμε τον καθοδηγητικό ρόλο. Αν αυτό δε βοηθήσει, μπορούμε να ρωτήσουμε την ομάδα αν επιθυμεί να εμβαθύνει στη συζήτηση ή να συνεχίσει τον περίπατο.

Η διαχείριση των συγκρούσεων δεν αποτελεί κομμάτι του μαθήματος, αλλά σε ορισμένες χώρες παραδίδονται τέτοια μαθήματα για ενήλικες και καλό θα ήταν να επωφεληθούμε από μία τέτοια ευκαιρία, αν είναι δυνατόν.

Αναγνωρίζοντας τα εμπόδια

Συνήθως λέγοντας «ερμηνεία» εννοούμε τη μετάφραση της γλώσσας του Αντικείμενου (του πομπού) στη γλώσσα του ακροατή (του δέκτη). Αυτή μπορεί να δυσχεραίνεται εξαιτίας διαφόρων αιτιών:

- ⇒ εσωτερικά εμπόδια:
αρνητική στάση, ελλιπής πληροφόρηση, διανοητικός περιορισμός
- ⇒ εξωτερικά εμπόδια:
ακατάλληλα ή ελλιπή βοηθήματα ή συσκευές
- ⇒ επικοινωνιακά εμπόδια:
προβλήματα γλώσσας, παρεξηγήσεις

Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, η προσπάθεια να αναζητήσουμε την ανεμπόδιση προσέγγιση επισκεπτών, Αντικειμένων και ξεναγών καθώς και την υπερπήδηση των υφιστάμενων εμποδίων δεν περιορίζεται σε εκείνους που συνήθως περιγράφουμε ως «άτομα με ειδικές ανάγκες». Για παράδειγμα, το πιο προφανές παράδειγμα περιορισμένης πρόσβασης είναι οι άνθρωποι που χρησιμοποιούν αναπηρικά καρότσια καθώς και εκείνοι που μεταφέρουν μωρά σε καρότσι. Στην Κεντρική Ευρώπη υπολογίζεται ότι το 40% του συνόλου των επισκεπτών έχουν κάποιον σωματικό περιορισμό (προβλήματα όρασης, ακοής, κίνησης) ενώ λόγω της αύξησης του μέσου όρου ηλικίας στην κοινωνία μας, το ποσοστό αυτό αυξάνεται. Στην ύπαιθρο οι ηλικιωμένοι συχνά δεν μπορούν να περπατήσουν άνετα διότι οι χώροι ανάπαυσης και οι τουαλέτες απέχουν πολύ. Οι καινούργιοι πολίτες μιας χώρας μπορεί να αντιμετωπίζουν γλωσσικές και πολιτιστικές δυσκολίες. Αν και πολλοί άνθρωποι έχουν εμφανώς περιορισμένη όραση, εκείνοι που έχουν περιορισμένη ακοή είναι ακόμη περισσότεροι – και συχνά το πρόβλημά τους δε γίνεται αντιληπτό.

Άσκηση: δημιουργώντας ασυνήθιστες αισθητικές εμπειρίες

Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες. Κάθε μία ετοιμάζει μία ομιλία ερμηνείας για το ίδιο Αντικείμενο και δρα με τη σειρά της ως ομάδα επισκεπτών για τους άλλους. Στη μία περίπτωση, οι «επισκέπτες» έχουν κλείσει τα μάτια τους με μαντήλι, στην άλλη φορούν ωτοασπίδες. Αυτή η άσκηση λειτουργεί καλύτερα αν η ομάδα των επισκεπτών δε γνωρίζει καθόλου το Αντικείμενο. Και γίνεται ακόμη καλύτερα αν τα μέλη αυτής της ομάδας έχουν στα αλήθεια κάποιο πρόβλημα. Οι σύλλογοι των απόμων με ειδικές ανάγκες αποτελούν καλούς και πολύτιμους συνεργάτες γι' αυτό το ζήτημα.

Παρέχοντας πρόσβαση

Πρόσβαση σημαίνει ότι οι συνθήκες επιτρέπουν στον καθένα να κάνει πράγματα χωρίς να χρειάζεται τη βοήθεια κάποιου τρίτου (πέρα από το να σπρώξουμε την αναπηρική καρέκλα ή να καθοδηγήσουμε ελαφρώς έναν τυφλό). Ο σχεδιασμός ενός προσβάσιμου περιπάτου ερμηνείας μπορεί να περιλαμβάνει σημεία ξεκούρασης και τη δημιουργία ενός μονοπατιού δίχως εμπόδια αντί για έναν ειδικό δρόμο για τους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες. Το ίδιο ισχύει για τους επισκέπτες με προβλήματα ακοής (π.χ. μιλάμε αργά και καθαρά) ή με προβλήματα όρασης (π.χ. προσέχουμε την απόσταση και την αντίθεση). Καλό είναι πάντα να περιγράφουμε περισσότερο παρά λιγότερο, να ζητάμε ανατροφοδότηση και να ενθαρρύνουμε τη χρήση τουλάχιστον δύο αισθήσεων όταν σχεδιάζουμε οποιαδήποτε δραστηριότητα (π.χ. να δούμε και να αγγίζουμε ένα αντικείμενο).

Στόχος κάθε ξεναγού πρέπει να είναι ότι έρχεται συχνά σε επαφή με ανθρώπους με ειδικές ανάγκες ώστε να μπορεί να τους αντιμετωπίσει σαν όλους τους υπόλοιπους.

Διευρύνοντας τους ορίζοντες

*Η μεγαλύτερη πρόκλησή μας
σ' αυτόν τον καινούργιο αιώνα
είναι να ξεκινήσουμε με μία
ιδέα που μοιάζει αδύνατη
– την αειφόρο ανάπτυξη –
και να τη μετατρέψουμε σε
πραγματικότητα για τους
λαούς όλου του κόσμου.*

Kofi Annan

Κατανοώντας την αειφορία

Από την Σύνοδο Κορυφής για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών στο Ρίο, το 1992, η αειφορία έχει γίνει μία παγκόσμια αρχή. Αειφορική ανάπτυξη σημαίνει, ειδικά για τις βιομηχανικές χώρες, να περιοριστούμε στα όρια που θέτει το φυσικό περιβάλλον. Αυτό είναι απαραίτητο για να διασφαλίσουμε ότι οι μελλοντικές γενιές θα μπορούν να ζήσουν μία αξιοπρεπή ζωή. Όμως, αειφορική ανάπτυξη σημαίνει επίσης να αναλαμβάνουμε δράση εκεί όπου διακυβεύεται η παγκόσμια δικαιοσύνη στα πλαίσια της παρούσας γενιάς – π.χ. να μην εκμεταλλευόμαστε τη φθηνή εργασία σε άλλα μέρη του κόσμου. Το να μάθουμε για την αειφορία αποτελεί προαπαιτούμενο προκειμένου να απαντήσουμε την πρόκληση της μετάβασης σε μία κοινωνία που θα σέβεται και τους δύο αυτούς κρίσιμους στόχους. Ως διαχειριστές της κληρονομιάς μας, πρέπει να στοχεύουμε να συμβάλλουμε σε αυτό.

Αναγνωρίζοντας τα πρότυπα της αειφόρου ανάπτυξης

Ένας τρόπος για να εντάξουμε τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης σε έναν περίπατο ερμηνείας είναι – πέρα από το θετικό παράδειγμα – να εντοπίσουμε τα Αντικείμενα που αντιπροσωπεύουν τα πρότυπα της αειφόρου ανάπτυξης τα οποία έχουν παγκόσμια ισχύ και υψηλή αναγνωριστική αξία. Το Γερμανικό Γνωμοδοτικό Συμβούλιο για την Παγκόσμια Αλλαγή (German Advisory Council on Global Change – WBGU) έχει ορίσει 16 τέτοια πρότυπα.

Τρία πρότυπα μη αειφόρου ανάπτυξης

Το Σύνδρομο Υπερ-εκμετάλλευσης

Τα φυσικά οικοσυστήματα ενός τόπου γίνονται αντικείμενο υπερ-εκμετάλλευσης.

- ⇒ Παράδειγμα στη Ν. Αμερική: αποψίλωση δάσους Αμαζονίου
- ⇒ Παράδειγμα στην Ευρώπη: υπεραλίευση στη Μεσόγειο

Σύνδρομο Κατάγκρα

Οι πλοίοισι πόροι ενός τόπου εξαντλούνται μετατρέποντάς τον σε άγονη έκταση.

- ⇒ Παράδειγμα στην Αφρική: μεταλλεία χαλκού, κοβαλτίου και ουρανίου στο Κογκό
- ⇒ Παράδειγμα στην Ευρώπη: ορυχεία λιγνίτη στο Brandenburg (Γερμανία)

Σύνδρομο Μαζικού Τουρισμού

Ένας τόπος καταστρέφεται για να γίνει τόπος αναψυχής.

- ⇒ Παράδειγμα στη Ν. Αμερική: ξενικά είδη εισάγονται στα νησιά Γκαλάπαγκος
- ⇒ Παραδείγματα στην Ευρώπη: κινδυνεύουν τα μνημεία στο Nessebar (Βουλγαρία) και το Mont Saint Michel (Γαλλία)

Τα πρότυπα συνδέουν πάντα τη φύση με τον πολιτισμό καθώς και την οικολογική, κοινωνική και οικονομική διάσταση. Μέσα από εικόνες, ιστορίες και παραβολές, οι αλληλένδετες διαστάσεις εντυπώνονται καλύτερα. Δυνατές εικόνες είναι τα δεμένα πλοία στην έρημο όπου (ως το 1960) βρισκόταν η Αράλη, μία από τις 4 μεγαλύτερες λίμνες παγκοσμίως (Σύνδρομο Αράλης). Δυνατές εικόνες είναι επίσης οι αμέτρητοι σκελετοί γύρω από τα στεγνά πηγάδια στη ζώνη του Σαχέλ όπου ενθάρρυναν τους ανθρώπους να μεγαλώνουν τα κοπάδια τους, σκάβοντας βαθύτερα πηγάδια μετατρέπονταν έτσι μεγάλες εκτάσεις σε σκόνη λόγω της υπερβόσκησης μειώνοντας ταυτόχρονα την παροχή υπόγειου νερού (Σύνδρομο Σαχέλ).

Ωστόσο, αν θέλουμε να εμπνεύσουμε τους επισκέπτες μας, να τους ευαισθητοποιήσουμε για αυτά τα θέματα και να διευρύνουμε τους ορίζοντες τους από τις τοπικές στις διεθνείς υποθέσεις, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να υπάρχει μία ισχυρή σύνδεση μεταξύ αυτών των προτύπων και των Αντικειμένων που έχουμε επιλέξει.

 German Advisory Council on Global Change (WBGU)

**World in Transition:
The Research Challenge**

Berlin (1996)

Δωρεάν λήψη από το Διαδίκτυο:
www.wbgu.de

Επεξεργαζόμενοι τα κύρια σημεία της αειφορίας

Προκειμένου να κάνουμε την αειφορία κομμάτι ενός περιπάτου ερμηνείας, είναι σημαντικό να βρούμε τουλάχιστον ένα Αντικείμενο κατά μήκος του δρόμου που σχεδιάζουμε να πάρουμε που να περικλείει όλες τις διαφορετικές πλευρές της αειφορίας.

Εντάσσοντας την αειφορία στην ξενάγηση

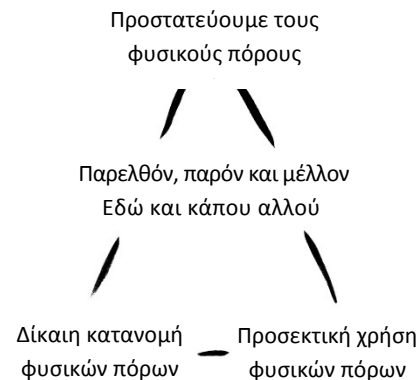
Άσκηση: Ανιχνεύοντας ένα Αντικείμενο-κλειδί για την αειφορία

1. Πόσο σημαντικό είναι το Αντικείμενο ως κλειδί για την αειφορία;

Σε ποιο βαθμό καλύπτει:

	0	+	++	+++
την προστασία του φυσικού κεφαλαίου;				
τη δίκαιη κατανομή του φυσικού κεφαλαίου;				
την προσεκτική χρήση του φυσικού κεφαλαίου;				
τη μελλοντική δράση;				
την κατάσταση στις άλλες χώρες;				

2. Ρίχνει φως σε κρυμμένες συσχετίσεις που ξαφνιάζουν;
3. Μπορούμε να το στηρίξουμε με παγκόσμιες αξίες και αξιοσημείωτες εικόνες;
4. Υπάρχει κάποιο θέμα για να θυμόμαστε την περιπλοκότητα της κατάστασης;
5. Το θέμα έχει ουσία για τη ζωή των επισκεπτών;
6. Το θέμα ενθουσιάζει τους επισκέπτες, αν και αφορά άλλες ηπείρους;
7. Το θέμα προκαλεί τους επισκέπτες να αλλάξουν συμπεριφορά;

Παραδείγματα Αντικειμένων κομβικής σημασίας για την αειφορία (βλ. σελ. 29)

Αειφορία: Μία μεσαιωνική σιταποθήκη σε ένα χωριό

Η σιταποθήκη αντιπροσωπεύει την ιδέα της φύλαξης και κατανομής μίας βασικής τροφής, καθώς και της φύλαξης των σπόρων για την σπορά της επόμενης χρονιάς, που υπάρχει ακόμη σε πολλές χώρες.

Θέμα: Για αιώνες, η σιταποθήκη αντιπροσώπευε το πνεύμα της αειφορίας.

Μη-αειφορία: Ένα παλιό καρβουναριό μες στο δάσος

Οι καρβουνιάρηδες δούλευαν σε απάνθρωπες συνθήκες, συχνά εξαντλούσαν την ξυλεία του δάσους ενώ τα κέρδη από την πώληση του κάρβουνου πήγαιναν σε άλλα μέρη, μακρινά. Σήμερα, πολλοί είναι εκείνοι στην Αφρική και την Ασία που δουλεύουν σε παρόμοιες συνθήκες.

Θέμα: σε αυτό το σημείο, κάποιοι άνθρωποι υπέφεραν προς όφελος μακρινών αγορών.

Υπάρχει κι ο αειφόρος τρόπος μάθησης

Επειδή η μάθηση για την αειφορία σχετίζεται πολύ με τις αξίες, ο τρόπος που συμπεριφερόμαστε στους επισκέπτες και τα Αντικείμενα παίζει σημαντικό ρόλο. Η ερμηνεία της κληρονομιάς στηρίζει αυτόν τον τρόπο μάθησης με πυξίδα τις αξίες. Τα κάτωθι σημεία έχουν ήδη αναλυθεί σε αυτό το εγχειρίδιο:

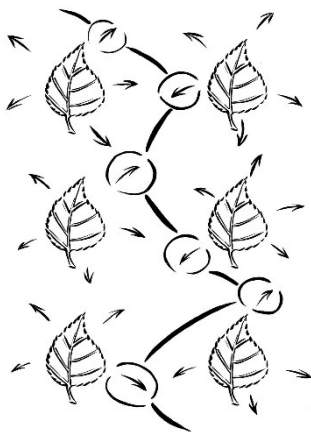
- ⇒ να συνοδεύουμε τους επισκέπτες, αντί να τους δασκαλεύουμε (σελ. 9)
- ⇒ να μπαίνουμε στον κόσμο του ίδιου του επισκέπτη (σελ. 13)
- ⇒ να εμπλέκουμε ολόκληρο το άτομο (σελ. 13)
- ⇒ να δίνουμε στα Αντικείμενα νόημα από την πλευρά του επισκέπτη (σελ. 14)
- ⇒ να αξιοποιούμε τις παγκόσμιες έννοιες (σελ. 14)
- ⇒ να αντιμετωπίζουμε τα συμβάντα ως ευκαιρίες (σελ. 18)
- ⇒ να αξιοποιούμε τις παρεμβάσεις της ομάδας (σελ. 18)
- ⇒ να βοηθάμε τους επισκέπτες να βρουν τη δική τους προσέγγιση (σελ. 19).

Παρόλο που η αειφορία αποτελεί σοβαρό θέμα, παρακαλώ να θυμάστε ότι η ερμηνεία γίνεται καλύτερα όταν γίνεται με ευχάριστο τρόπο.

Συνδέοντας Αντικείμενα

... μία κόκκινη κλωστή περνά ανάμεσα
και δεν μπορούμε να τη βγάλουμε
χωρίς να χαλάσουμε το σύνολο.

Johann Wolfgang von Goethe

Ομιλία Ερμηνείας

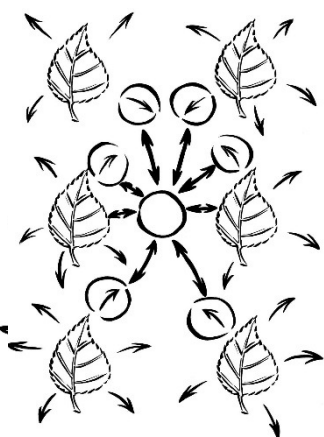
- ⇒ γίνεται σε ένα σημείο
- ⇒ αναφέρεται μόνο σε ένα Αντικείμενο
- ⇒ χρησιμοποιεί μόνο ένα Θέμα

Περίπατος Ερμηνείας

- ⇒ συνδέει περισσότερα Αντικείμενα
- ⇒ έχει ένα Κυρίως Θέμα και ένα Θέμα ανά Αντικείμενο
- ⇒ ακολουθεί μία Θεματική Γραμμή

Περιπλανώμενη Ερμηνεία

- ⇒ διαθέτει περισσότερα Αντικείμενα/Θέματα
- ⇒ αφήνει την επιλογή στους επισκέπτες
- ⇒ αναπτύσσεται γύρω από ένα Κυρίως Θέμα στα πλαίσια ενός Θεματικού Κύκλου

Εισάγοντας το Κυρίως Θέμα

Ως τώρα, το εγχειρίδιο μιλούσε για τις ομιλίες ερμηνείας: τη σχέση ενός Αντικείμενου και του Θέματός του με τον κόσμο του επισκέπτη. Για να σχεδιάσουμε έναν περίπατο ερμηνείας πρέπει να συνδέσουμε διάφορα Αντικείμενα μεταξύ τους· κι αυτό απαιτεί ένα Κυρίως Θέμα. Ενώ ένα επιμέρους Θέμα σχετίζεται πάντα με ένα Αντικείμενο, το οποίο μπορεί να απαντήσουμε σε μία συγκεκριμένη τοποθεσία, το Κυρίως Θέμα είναι πιο γενικό. Το Κυρίως Θέμα που σχετίζεται με το ζήτημα «άνοιξη στην πλημμυρική πεδιάδα» μπορεί να είναι: «μετά από μεγάλη ανάπαυλα, η ζωή στην πλημμυρική πεδιάδα βγαίνει πάλι στο φως», εφόσον μπορεί να το βιώσει κανείς αυτό από σημαντικά Αντικείμενα της τοποθεσίας.

Δημιουργώντας τη Θεματική Γραμμή

Η δομή της Θεματικής Γραμμής είναι γραμμική. Καταγράφει με συγκεκριμένη σειρά όλα τα Θέματα που σχετίζονται με τα επιμέρους Αντικείμενα, κάτω από τον τίτλο ενός Κυρίως Θέματος.

Κυρίως Θέμα: Εδώ και αιώνες, η παραγωγή κερασιών έπλασε τη μορφή αυτής της κοιλάδας.

1. Όλη η ζωή του χωριού ταυτιζόταν με αυτόν το δρόμο με τις κερασιές.
2. Αυτός ο κερασιώνας έφτιαξε το δικό του κλίμα.
3. Χωρίς τις ρίζες δε θα υπήρχαν τα ευγενή φρούτα.
4. Κάτω από τις κερασιές, οι μέλισσες ξεκινούν τη δική τους γραμμή παραγωγής.
5. Η φρουταποθήκη περιλαμβάνει όλα όσα εξασφαλίζουν έναν ασφαλή χειμώνα για την συγκομιδή.
6. Ο χρόνος άφησε πίσω του αυτήν την κερασιά.

Όλα τα Θέματα που σχετίζονται με τα υπογραμμισμένα Αντικείμενα στηρίζονται σε δεδομένα που δίνονται μέσα από οχήματα ή ανοικτές ερωτήσεις. Ένα παράδειγμα της συστηματικής επεξεργασίας για το Θέμα 6 αναπτύσσεται στη σελίδα 29.

Στη Θεματική Γραμμή, τα επιμέρους Θέματα χτίζονται το ένα μετά το άλλο και τα κύρια σημεία διατάσσονται με δραματουργικό τρόπο. Επειδή η φύση δεν συμπεριφέρεται πάντα με αναμενόμενο τρόπο, αυτό είναι συχνά ευκολότερο στους τόπους πολιτιστικής αξίας. Στη φύση, Αντικείμενα που φαίνονται ελκυστικά πρέπει να αποφεύγονται όταν εκτρέπουν την προσοχή από τη Θεματική Γραμμή.

Δημιουργώντας έναν Θεματικό Κύκλο

Ένας τρόπος για να ξεφύγουμε από τη γραμμικότητα της Θεματικής Γραμμής είναι να μείνουμε με τους επισκέπτες σε μία πολύ περιορισμένη περιοχή, με πολλά Αντικείμενα που στηρίζουν το Κυρίως Θέμα. Αυτό ονομάζεται Θεματικός Κύκλος. Στον Θεματικό Κύκλο δεν υπάρχει δεδομένη σειρά με την οποία πρέπει να δούμε τα Αντικείμενα. Η σειρά προκύπτει από τη συζήτηση με τους επισκέπτες. Για να προετοιμαστεί για μία τέτοια ποικιλία εμπειρία, ο ξεναγός εξοικειώνεται με όλα τα Αντικείμενα γύρω του και έχει τα αντίστοιχα Θέματα στο νου του.

Η ξενάγηση σε Θεματικό Κύκλο ονομάζεται και περιπλανώμενη. Θεωρείται η ύψιστη τέχνη στην ξενάγηση ερμηνείας. Δεν μπορεί να διδαχθεί σε ένα μόνο μάθημα· προκύπτει κυρίως από τη γνώση και την εμπειρία του ξεναγού. Χρησιμοποιείται σε εξαιρετικές τοποθεσίες με κοινό που εναλλάσσεται διαρκώς αντί για τους επαναλαμβανόμενους περιπάτους ερμηνείας.

Είναι δελεαστικό να αποφύγουμε να ακολουθήσουμε τη γραμμική δομή, προτιμώντας την πιο ελεύθερη προσέγγιση της περιπλανώμενης ξενάγησης. Εντούτοις, προτείνουμε να περάσει πρώτα κανείς από τη γραμμική και δομημένη διαδικασία προκειμένου να συνηθίσει όλα τα εργαλεία της ξενάγησης ερμηνείας.

Δημιουργώντας σενάρια με θεματικές κάρτες

Ένας καλός τρόπος για να οργανώνουμε και να ανακατατάξουμε καταλλήλως περιπάτους ερμηνείας είναι να δημιουργήσουμε μία καρτέλα για κάθε Αντικείμενο, π.χ. η καρτέλα για το θέμα 6 (σελ. 22) μπορεί να είναι κάπως έτσι:

Απειλούμενο σπυροφόρο δέντρο	
Ζήτημα:	Αλλαγή χρήσης γης
Δεδ. 1:	Μια φορά κι έναν καιρό, ο κερασώνας έφτανε ως την κορυφή του λόφου. ⇒ σεβασμός για τη δουλειά των άλλων ⇒ περιγραφή, παλιά φωτογραφία ⇒ πού τελειώνει ο κερασώνας; Πόσο εύκολο ήταν να μαζέψεις τα φρούτα; ⇒ διδακτικός σχηματισμός, χρησιμοποίησέ φωτογραφία
Δεδ. 2:	Το σφεντάμι διώχνει την κερασιά. ⇒ λύπη για την κερασιά, δέος για τη φύση ⇒ αλλαγή οπτικής γωνίας, ανάλυση ⇒ πώς διαφέρουν τα δέντρα μεταξύ τους; ⇒ σχηματισμός ατομικής εργασίας
Δεδ. 3:	Τα φρούτα που έβγαιναν εδώ, χρησιμοποιούνταν κι εδώ. ⇒ κατανόηση γενικού πλαισίου ⇒ αφήγηση (παιδική ανάμνηση) ⇒ από πού έρχονται τα φρούτα μας; ποια τα υπέρ και τα κατά; ⇒ συνεδριακός σχηματισμός
Ο χρόνος προσπέρασε αυτή την κερασιά.	

Στο κεντρικό τμήμα της καρτέλας, πέρα από καθένα από τα δεδομένα, καταγράφουμε πιθανά νοήματα, τα οχήματα, τις ερωτήσεις και τους σχηματισμούς. Το Αντικείμενο αναφέρεται στον τίτλο και το Θέμα στο κάτω μέρος.

Στα αριστερά αφήνουμε ένα μεγαλύτερο περιθώριο. Αν τώρα ενώσουμε τις θεματικές καρτέλες που διαλέξαμε για τον περίπατο ερμηνείας μας με ένα συνδετήρα ώστε να φαίνεται μόνο το Θέμα στο κάτω μέρος, μπορούμε να αναγνωρίσουμε και να ακολουθήσουμε τη Θεματική Γραμμή με μια ματιά.

Απομνημονεύοντας δράσεις που συνδέονται με επιμέρους Αντικείμενα

Κατά τη διάρκεια ενός περιπάτου ερμηνείας, κανένας ξεναγός δεν θα κοιτάζε, ασφαλώς, τις σημειώσεις του. Άλλωστε, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, στην ομιλία ερμηνείας είναι πολύ σημαντικό να μην ακολουθούμε μία δεδομένη σειρά των δραστηριοτήτων. Οπότε, πώς μπορούμε να τα θυμόμαστε όλα αυτά;

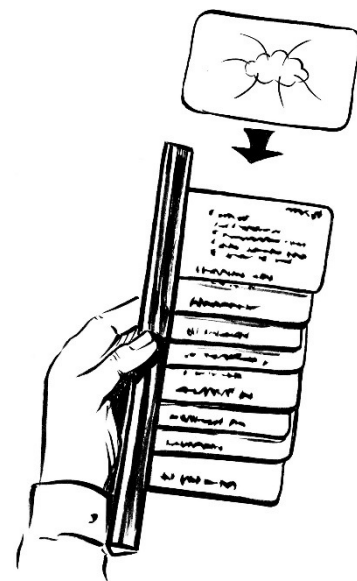
Οι περισσότεροι από εμάς θυμόμαστε εικόνες και χρώματα πολύ καλύτερα από λέξεις και αριθμούς. Επομένως, βοηθάει να ζωγραφίσουμε όλα τα στοιχεία σε έναν νοητικό χάρτη (βλ. κάτωθι). Μία μινιατούρα αυτού του χάρτη μπορεί να γίνει το εμπροσθόφυλλο του σεναρίου.

<p>Άσκηση: Σχεδιάζοντας ένα νοητικό χάρτη</p> <p>Γράφουμε το Κυρίως Θέμα σε ένα σύννεφο, στο κέντρο ενός μεγάλου χαρτιού. Τα επιμέρους Θέματα τοποθετούνται σε οποιαδήποτε θέση γύρω από το σύννεφο. Τίποτα άλλο δεν είναι γραμμένο στο χαρτί. Ξεκινάμε να σχεδιάζουμε τα Αντικείμενα και όλα όσα θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε ή να κάνουμε σε σχέση με αυτά με φωτεινό χρώμα, γύρω από το αντίστοιχο Θέμα (π.χ. να μυρίσουμε βότανα, να χρησιμοποιήσουμε ένα εργαλείο, τους χαρακτήρες από κάποιον μύθο που θέλουμε να αφηγηθούμε). Λίγες μέρες πριν τον περίπατο ερμηνείας, τοποθετούμε αυτό το χαρτί κάπου που να μπορούμε να το κοιτάμε με ησυχία, αλλά αρκετά συχνά. Κάνοντάς το αυτό, οι εικόνες και η μεταξύ τους σχέση έρχονται πιο εύκολα στο μυαλό μας κατά τη διάρκεια του περιπάτου και δε νιώθουμε την ανάγκη να τα ακολουθήσουμε με δεδομένη σειρά – κάτι που μας δίνει τη δυνατότητα να ανοίξουμε κουβέντα με τους επισκέπτες μας.</p>

Σχεδιάζοντας και απομνημονεύοντας αλληλουχίες

Ιδιοφυΐα είναι η ικανότητα να μειώνουμε το περίπλοκο σε απλό.

Curt Wilhelm Ceram

Αξιολογώντας έναν περίπατο ερμηνείας

Εμπνέοντας τους συναδέλφους να ασκήσουν κριτική

Για να βελτιώσουμε τη μέθοδο των περιπάτων ερμηνείας, όταν δεν υπάρχει δυνατότητα επιμόρφωσης συνιστούμε συζητήσεις αξιολόγησης μεταξύ συναδέλφων μετά τον περίπατο. Η κριτική στην ερμηνεία, όπου οι συνάδελφοι ακολουθούν ο ένας τον άλλο, αποτελεί μία άριστη συνθήκη απ' την οποία κερδίζουν αμφότεροι διότι μαθαίνουν από τη διαδικασία της ερμηνείας αλλά και της αξιολόγησης. Ένας «προπονητής» μπορεί επίσης να γίνει το αυτί του ξεναγού, ακούγοντας τα σχόλια των επισκεπτών κατά τη διάρκεια του περιπάτου. Ωστόσο, για να έχει επιτυχία η αξιολόγηση, θα πρέπει και οι δύο να είναι εξοικειωμένοι με τα κριτήριά της (βλ. σελ. 30).

Ανακοινώνουμε την παρακολούθηση

Ακόμη και αν πρόκειται να αξιολογήσουμε μόνο μία ομιλία, καλό είναι να ακολουθήσουμε ολόκληρο τον περίπατο ερμηνείας για να κατανοήσουμε καλύτερα το γενικό πλαίσιο. Εξάλλου, η παρουσία ενός παρατηρητή συνήθως αποσπά την προσοχή των επισκεπτών στην αρχή - επομένως, το πρώτο κομμάτι του περιπάτου συχνά δεν είναι αντιπροσωπευτικό. Η παρουσία του παρατηρητή πρέπει να ανακοινωθεί από την αρχή, διότι η επαγγελματική ανατροφοδότηση (feedback) δύσκολα γίνεται χωρίς σημειώσεις. Εκτός απ' αυτό, ο «προπονητής» πρέπει να φέρεται ως επισκέπτης. Ο ξεναγός και ο «προπονητής» δεν πρέπει να μιλάνε μεταξύ τους κατά τη διάρκεια του περιπάτου.

Χρησιμοποιώντας τις κάμερες με σύνεση

Στην εκπαίδευση οι κάμερες μπορεί να φανούν χρήσιμες – αν και η αξιολόγηση μέσω βίντεο είναι χρονοβόρα. Ωστόσο, καλό είναι να μη χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση ενός περιπάτου ερμηνείας διότι είναι δύσκολο για πολλούς επισκέπτες να τις αγνοήσουν. Υψηλής ποιότητας μαγνητόφωνα μπορεί να καταλάβουμε περισσότερα και να μας βοηθήσουν να θυμηθούμε σκηνές εκ των υστέρων. Σε κάθε περίπτωση, οι επισκέπτες πρέπει να συναινέσουν εκ των προτέρων.

Τεκμηριώνοντας τα αποτελέσματα της αξιολόγησης

Η αξιολόγηση μετά τον περίπατο στοχεύει στην από κοινού συμφωνία για μία μόνο ελαφρά βελτίωση που ο ξεναγός πρέπει να τηρήσει στον επόμενο περίπατο ερμηνείας. Για τυπικούς λόγους, αυτή η συμφωνία μπορεί να γραφεί και να υπογραφεί και από τα δύο μέρη στο πίσω μέρος της αξιολόγησης και το χαρτί να το κρατήσει ο ξεναγός. Αλλιώς, αν δεν φτάσουμε σε συμφωνία, η αξιολόγηση παραμένει εμπιστευτική. Πρέπει να γίνει σε ένα ήσυχο σημείο, όπου ο ξεναγός θα πει πρώτος τις δικές του εντυπώσεις. Η ανατροφοδότηση πρέπει να δίνεται κυρίως σε α' πρόσωπο (αποφεύγοντας το «εσύ έκανες...»), περιγράφοντας, παρά βαθμολογώντας και αναφέροντας τα θετικά στοιχεία πρώτα. Η κριτική πρέπει πάντα να γίνεται με εποικοδομητικό τρόπο και υπό το πρίσμα εκτίμησης της δουλειάς του άλλου, ενδυναμώνοντας τον ξεναγό να βελτιώσει τις ικανότητές του. Επειδή η ερμηνεία είναι μία μορφή τέχνης, οι απόψεις μπορεί συχνά να διαφέρουν.

Φάσεις της κριτικής στην ερμηνεία

1. Πώς είδες εσύ την απόδοσή σου;
Τί πιστεύεις ότι πήγε πραγματικά καλά;
Πού θεωρείς ότι μπορείς να τα καταφέρεις καλύτερα;
2. Νομίζω ότι ήταν καλό που ...
Πιστεύω ότι μπορείς να βελτιωθείς στο ...
3. Ποιος είναι ο ξεκάθαρος στόχος που θέτεις για τον επόμενο σου περίπατο;

Αυτές εδώ οι οδηγίες εστιάζουν στη μέθοδο της ξενάγησης ερμηνείας και η πρακτική εξέταση αυτού του σεμιναρίου περιορίζεται σε μία ομιλία ερμηνείας. Όμως, παράλληλα υπάρχει και ένα πλαίσιο οργάνωσης με το οποίο θα ασχοληθούμε σ' αυτό το κεφάλαιο.

Έκταση και διάρκεια: πρέπει να επιλέγονται με τρόπο ώστε ο περίπατος δε μετατρέπεται σε πεζοπορία με ξεναγό. Αυτό συνήθως δεν αποτελεί πρόβλημα σε μία έκθεση εσωτερικού χώρου, αλλά μπορεί να αποτελέσει πρόβλημα σε εξωτερικούς χώρους. Μία περιήγηση έξω δεν πρέπει να ξεπερνά τις δύο ώρες και η απόσταση που θα διανύουμε από το ένα Αντικείμενο στο επόμενο πρέπει να διαρκεί λιγότερο από 10 λεπτά ώστε να συγκρατήσουμε την προσοχή των επισκεπτών. Ειδικά οι μεγαλύτερες ομάδες πρέπει να συγκεντρώνονται σε τακτικά διαστήματα προκειμένου να ελέγχουν ότι όλοι είναι ακόμη παρόντες.

Μία ομάδα μεγέθους έως 15 ατόμων (αναλόγως και της τοποθεσίας) είναι η άριστη για ξενάγηση, διότι μπορούν να δημιουργηθούν προσωπικές επαφές με βάση το διάλογο. Όσο μεγαλύτερη η ομάδα, τόσο δυσχεραίνει η συμμετοχή.

Η ανακοίνωση του περιπάτου ερμηνείας (Τύπος, φυλλάδια, κλπ.) πρέπει να χρησιμοποιεί έναν ελκυστικό τίτλο ή σλόγκαν και μία σύντομη, εμπνευστική περιγραφή με κάποια σχόλια για το μέρος. Επίσης, πρέπει να εξηγεί το σημείο συγκέντρωσης καθώς και την ημερομηνία και τις ώρες αναχώρησης και επιστροφής. Σε εξωτερικό χώρο, το σημείο συγκέντρωσης συνήθως είναι κάποιο πάρκινγκ κοντά σε στάση ΜΜΜ, ενώ οι ημερομηνίες και οι ώρες πρέπει να συνάδουν με τα ωράρια των ΜΜΜ και να παρέχονται επιπλέον συμβουλές για το επίπεδο δυσκολίας και αν χρειάζονται ειδικά ρούχα ή εξοπλισμός. Όταν ο περίπατος γίνεται πάντα με τον ίδιο ξεναγό, μπορούμε να προσθέσουμε το όνομά του και ένα τηλέφωνο.

Πριν ξεκινήσουμε, ο ξεναγός πρέπει να βρίσκεται σε σημείο που φαίνεται, στο χώρο εκκίνησης. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στα πολυσύχναστα μέρη, όπως οι πόλεις ή κάποια μουσεία. Επιτρέπει ένα σταδιακό ζέσταμα της ατμόσφαιρας και δίνει στους συμμετέχοντες μία αίσθηση ασφάλειας. Το ίδιο ισχύει με την επισκόπηση της ξενάγησης και με τη συμφωνία για ένα σημείο συνάντησης (ή σημείο άφιξης) που θα είναι εύκολο να το βρει κανείς σε περίπτωση που χάσει την ομάδα. Εκτός από τον εξοπλισμό ανάγκης (ειδικά για τους εξωτερικούς χώρους), θα πρέπει να έχουμε ένα κινητό τηλέφωνο, εφόσον υπάρχει διαθέσιμο δίκτυο κατά τη διάρκεια του περιπάτου.

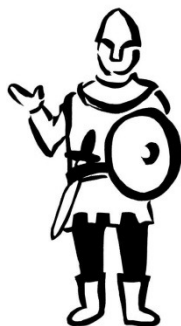
Ξεκινώντας, πρέπει να ελέγξουμε τον αριθμό των συμμετεχόντων καθώς και τον εξοπλισμό που θα χρειαστούν – σε περίπτωση που περπατάμε σε ανώμαλο έδαφος. Αν χρειάζεται, πρέπει να θέσουμε κάποιους κανόνες, π.χ. τί μπορούμε να αγγίζουμε και τί όχι. Οι σύντομες συστάσεις μπορούν να μας δώσουν μία ιδέα για τους επισκέπτες και τα ενδιαφέροντά τους. Με τον τρόπο αυτό, μπορούμε να καταγράψουμε τις προσδοκίες τους και αργότερα να κάνουμε αναφορά σε αυτές.

Κατά τη διάρκεια του περιπάτου ο ρυθμός πρέπει να ακολουθεί το ρυθμό των πιο αργών μελών της ομάδας. Οι επιμέρους ομιλίες ερμηνείας δεν πρέπει να διαρκούν περισσότερο από 10 λεπτά και αυτό το χρονικό περιθώριο δεν πρέπει να επιμηκύνεται εκτός αν συμφωνηθεί από την ομάδα.

Στο τέλος του περιπάτου πρέπει να περιληφθεί μία ιδιαίτερη εμπειρία, με ένα ξεκάθαρο συμπέρασμα που θα αφορά το Κυρίως Θέμα. Αυτό μπορεί να γίνει σε ένα σχετικά ήσυχο σημείο όπου όλοι οι συμμετέχοντες μπορούν να εστιάσουν την προσοχή τους στον ξεναγό και πριν η ομάδα αρχίσει να σκορπίζει.

Από δω κι ύστερα;

Το σεμινάριο για ξεναγούς ερμηνείας αποτελεί μία καλή βάση για να ενισχύσουμε τη σχέση ανάμεσα στο γενικό κοινό και μία προστατευόμενη περιοχή, έναν αρχαιολογικό χώρο ή ένα μουσείο. Ωστόσο, ένα μάθημα διάρκειας 40 ωρών δεν αρκεί για να μας δώσει μία ολοκληρωμένη εμπειρία και πολλά θέματα δεν μελετήθηκαν σε βάθος. Έτσι, προτείνουμε την παρακολούθηση επιπλέον επιμορφωτικών σεμιναρίων. Σε κάθε χώρα υπάρχουν διαφορετικοί πάροχοι και οργανισμοί που αναλαμβάνουν τέτοιες εκπαιδεύσεις. Το κεφάλαιο αυτό δίνει ορισμένες ιδέες για το τί μπορεί κανείς να αναζητήσει.

Ξενάγηση

- ⇒ Περιπλανώμενη ξενάγηση
- ⇒ Ζωντανή ερμηνεία
- ⇒ Παρακολούθηση και αξιολόγηση

Επικοινωνία

- ⇒ Ρητορικές δεξιότητες και δεξιότητες επικοινωνίας
- ⇒ Διαχείριση συγκρούσεων
- ⇒ Θεατρικός αυτοσχεδιασμός

Ομάδες στόχοι

- ⇒ Παιδιά
- ⇒ Νέοι
- ⇒ Τοπική κοινωνία
- ⇒ Άτομα με ειδικές ανάγκες

Ανάλογα με τον τομέα εργασίας σας, υπάρχουν και άλλες ομάδες – στόχοι που μπορεί να είναι σημαντικοί στη χώρα σας. Επιπλέον, ειδική προσοχή πρέπει να δοθεί στην εκπαίδευση περί αειφορίας. Σχετικά μαθήματα παρέχονται από ιδρύματα μεταλυκειακής εκπαίδευσης ή και αρκετές ΜΚΟ. Πρέπει να βρείτε ποια στηρίζουν τα τέσσερα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν στην αρχή αυτού του εγχειριδίου.

Αν και τα χαρακτηριστικά των περιοχών όπου δουλεύουν οι ξεναγοί ερμηνείας μπορούν σε γενικές γραμμές να διδαχθούν, μεγάλο τμήμα της επιτυχίας μας ορίζεται στο πόσο ανοιχτοί στην επαφή μας με τους επισκέπτες, και πόσο εξοικειωμένοι είμαστε με την τοποθεσία ή το χώρο του οποίου είμαστε πρεσβευτές. Το να εξοικειωθούμε δε σημαίνει μόνο να μάθουμε περισσότερα δεδομένα, αλλά διαρκώς να ερχόμαστε σε επαφή με τον τόπο. Δε νιώθουμε δικό μας το σαλόνι μας μόνο επειδή γνωρίζουμε πολλά για τα υλικά των επίπλων μας. Το «σπιτικό» είναι μία ιδέα που δεν μπορεί να περιγραφεί αποκλειστικά με δεδομένα. Για να κάνουμε την τοποθεσία ή το χώρο «σπιτικό» μας, πρέπει να ζούμε εκεί. Γι' αυτό οι ασκήσεις είναι το κλειδί της επιτυχίας στην ξενάγηση ερμηνείας.

Για δεκάδες χρόνια, η ερμηνεία κληρονομιάς έχει αποδείξει την αξία της πολλές φορές. Ωστόσο, στις πόλεις, σε σημεία πολιτιστικής κληρονομιάς ή στα τελευταία παρθένα σημεία της Ευρώπης, ακόμη και στην ύπαιθρο η επιτυχία δεν είναι δεδομένη. Όπως με το ψάρεμα, το κυνήγι ή το μάζεμα μανιταριών, το απρόβλεπτο αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της γοητείας.

Τελικώς, είναι το αποτέλεσμα όλων των μικρών, επιμέρους επιτυχιών και αποτυχιών που συναποτελούν αυτό που ονομάζουμε εμπειρία. Αυτό είναι που μας κάνει πλούσιους.

Η ερμηνεία είναι ένα ταξίδι ανακάλυψης στον κόσμο των ανθρώπινων συναισθημάτων και της πνευματικής ανάπτυξης, κι είναι δύσκολο να προβλέψεις τη στιγμή που ο ξεναγός ερμηνείας θα πει με σιγουριά, «τώρα είμαστε απολύτως επαρκείς για το έργο μας».

Freeman Tilden

Αναπτύσσοντας και βελτιώνοντας την ομιλία ερμηνείας

Στις επόμενες σελίδες μπορείτε να βρείτε

- ⇒ ένα φύλλο εργασίας
- ⇒ ένα φύλλο παραδείγματος
- ⇒ ένα φύλλο αξιολόγησης

για μία ομιλία ερμηνείας διάρκειας περίπου 10'.

Το φύλλο εργασίας μπορεί να συμπληρωθεί ακολουθώντας τα παρακάτω βήματα· οι αριθμοί στην παρένθεση παραπέμπουν στις σελίδες του εγχειριδίου όπου εξηγείται κάθε υπογραμμισμένος όρος:

1. Αναζητήστε ένα ελκυστικό Αντικείμενο (σελ. 10 και 11) για ένα συγκεκριμένο ζήτημα (σελ. 22).
2. Αναπτύξτε ένα κατάλληλο Θέμα για αυτό το Αντικείμενο (σελ. 14 και 15).
3. Επιλέξτε τρία δεδομένα (σελ. 14) που σχετίζονται με το Αντικείμενο, στηρίζουν το Θέμα και έχουν σημασία για τους επισκέπτες σας (σελ. 14).
4. Αναλογιστείτε ποια οχήματα (σελ. 10 ως 12) θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να ζωντανέψουν τα δεδομένα.
5. Σκεφτείτε πώς οι επισκέπτες μπορούν να εμπλακούν μέσω ανοιχτών ερωτήσεων (σελ. 13) και βοηθημάτων (σελ. 17).
6. Αποφασίστε τους κατάλληλους σχηματισμούς (ρ. 16) και πού προσφέρεται το Αντικείμενο για μία συναρπαστική αποκάλυψη (σελ.13).

Αν η ομιλία ερμηνείας είναι τμήμα μίας περιήγησης με ξεναγό, το φύλλο αξιολόγησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με συμβουλές από συνάδελφο ως βάση για τη διαδικασία αξιολόγησης. Πληροφορίες γι' αυτό θα βρείτε στη σελ. 24.

Η εξέταση βασίζεται στο φύλλο αξιολόγησης. Η συμπλήρωση του φύλλου εργασίας μπορεί να φανεί πολύ χρήσιμη προκειμένου να εξερευνήσουμε διαφορετικά στοιχεία και να κατεβάσουμε ιδέες. Παρόλα αυτά, ο διάλογος με τους επισκέπτες είναι απαραίτητος, ο κατάλογος με τα δεδομένα στο χαρτί δεν είναι απαραίτητος, και όσο το Θέμα είναι προφανές μπορεί να μη χρειαστεί να αξιοποιήσουμε όλες τις ιδέες.

Πολλοί ξεναγοί ερμηνείας θεωρούν χρήσιμο να αξιοποιούν το φύλλο εργασίας για εξάσκηση. Αλλά μην κολλήσετε υπερβολικά σε αυτό. Η ομιλία ερμηνείας είναι ένα έργο τέχνης. Αν του προσθέσετε υπερβολικά πολλά κομματάκια μπορεί να το χαλάσετε.

Φύλλο εργασίας ομιλίας ερμηνείας

Η σειρά των δεδομένων δεν είναι ορισμένη ενώ τα σχήματα και οι ανοιχτές ερωτήσεις δε χρειάζεται τελικώς να χρησιμοποιηθούν όλα. Όμως, είναι σημαντικό το θέμα να παραμένει σαφές.

Αντικείμενο	Ζήτημα	Θέμα (πλήρης πρόταση, σ' αυτήν την περίπτωση να περιέχει μία παγκόσμια έννοια)

Το θέμα είναι ο «φάρος» προς τον οποίο πηγαίνεις. Τα δεδομένα σου στηρίζουν το θέμα σου και μπορεί κανείς να τα βιώσει επιτόπου.

1. δεδομένο (μία πρόταση)	νόημα (μου προκαλεί...)	σχήματα	ανοιχτές ερωτήσεις	σχηματισμός/βοηθήματα

2. δεδομένο (μία πρόταση)	νόημα (μου προκαλεί...)	σχήματα	ανοιχτές ερωτήσεις	σχηματισμός/βοηθήματα

3. δεδομένο (μία πρόταση)	νόημα (μου προκαλεί...)	σχήματα	ανοιχτές ερωτήσεις	σχηματισμός/βοηθήματα

Το Αντικείμενο σε αυτό το φύλλο παραδείγματος είναι μία παλιά κερασιά που απειλείται από ένα ψηλό σφεντάμι, γιατί ο παλιός κερασώνας καταλαμβάνεται από ένα αυτοφυές δάσος.

Φύλλο παραδείγματος ομιλίας ερμηνείας

Αντικείμενο	Ζήτημα	Θέμα (πλήρης πρόταση, σ' αυτήν την περίπτωση να περιέχει μία παγκόσμια έννοια)
Απειλούμενο σπυροφόρο δέντρο	Αλλαγή χρήσης γης	Ο χρόνος προστέρασε αυτή την κερασιά.

Το Θέμα είναι ο «φάρος» προς τον οποίο πηγαίνεις. Τα δεδομένα σου στηρίζουν το Θέμα σου και μπορεί κανείς να τα βιώσει επιτόπου.

1. δεδομένο (μία πρόταση)	νόημα (μου προκαλεί...)	οχήματα	ανοιχτές ερωτήσεις	σχηματισμός/βοηθήματα
Μια φορά κι έναν καιρό, ο κερασώνας έφτανε ως την κορυφή του λόφου.	σεβασμός για τη δουλειά των άλλων	περιγραφή, παλιά φωτογραφία	πού τελειώνει ο κερασώνας; πόσο εύκολο ήταν να μαζέψεις τα φρούτα;	διδακτικός σχηματισμός, χρησιμοποίησε φωτογραφία

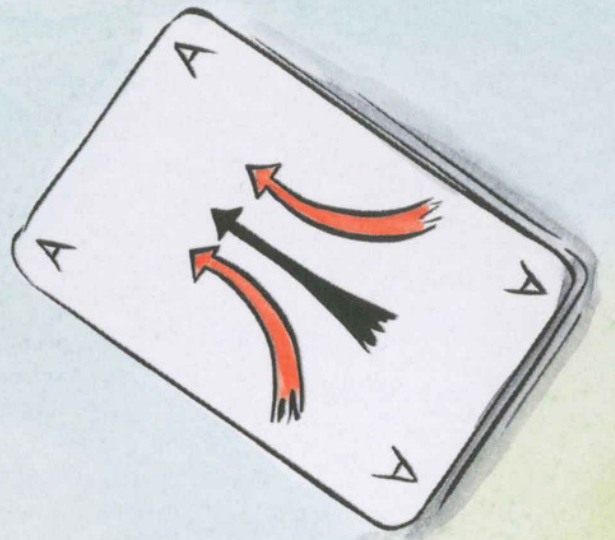
2. δεδομένο (μία πρόταση)	νόημα (μου προκαλεί...)	οχήματα	ανοιχτές ερωτήσεις	σχηματισμός/βοηθήματα
Το σφεντάμι διώχνει την κερασιά.	λύπη για την κερασιά, δέος για τη φύση	αλλαγική οπτικής γωνίας, ανάλυση	πούς διαφέρουν τα δέντρα μεταξύ τους;	σχηματισμός ατομικής εργασίας

3. δεδομένο (μία πρόταση)	νόημα (μου προκαλεί...)	οχήματα	ανοιχτές ερωτήσεις	σχηματισμός/βοηθήματα
Τα φρούτα που βγαίνουν εδώ, χρησιμοποιούνταν κι εδώ.	κατανόηση γενικού πλαίσιου	αφήγηση (παιδική ανάμνηση)	από πού έρχονται τα φρούτα μας; ποια τα υπέρ και τα κατ'ά;	συνεδριακός σχηματισμός

Φύλλο αξιολόγησης ομιλίας ερμηνείας

Το φύλλο αξιολόγησης σκοπό έχει να συμβάλει στη διαδικασία αξιολόγησης μεταξύ συναδέλφων. Δεν έχουν σημασία οι βαθμοί. Η βαθμολογία πρέπει να είναι ξεκάθαρη· τα σχόλια πρέπει να γράφονται μετά από σκέψη και να είναι σαφή.

1. Απόδοση του ξεναγού ερμηνείας										Σχόλια
Ο/η ξεναγός έδειξε ενθουσιασμό;										
Ήταν όλες οι παρατηρήσεις του/της κατανοητές;										
Ο/η ξεναγός ήταν αξιόπιστος/η και οι πληροφορίες του/της σωστές;										
Ο/η ξεναγός πέρασε τα μηνύματά του με πειστικό τρόπο;										
Ο/η ξεναγός χρησιμοποίησε κατάλληλες λέξεις και τη σωστή γλώσσα του σώματος;										
2. Εκτίμηση του Αντικείμενου										Σχόλια
Η ομιλία ήταν εστιασμένη στο Αντικείμενο, σε γενικές γραμμές;										
Έδωσε έμφαση στη μοναδικότητα του Αντικείμενου;										
Μπορούσε κανείς να επαληθεύσει όλα τα δεδομένα επιτόπου;										
Η ομάδα είχε τον σωστό σχηματισμό ως προς το Αντικείμενο;										
Υπήρξε κάποια ενδιαφέρουσα αποκάλυψη;										
3. Συμμετοχή των επισκεπτών										Σχόλια
Πρόσεχαν όλοι οι επισκέπτες συνέχεια τί γινόταν;										
Η ομιλία περιελάμβανε επαφή με το ίδιο το Αντικείμενο;										
Οι αντιδράσεις των επισκεπτών ενθαρρύνονταν, για παράδειγμα με ανοιχτές ερωτήσεις;										
Δόθηκε στους επισκέπτες η ευκαιρία να μοιραστούν κάτι από την καθημερινότητά τους;										
Ο/η ξεναγός κατάφερε να αντιδράσει σε κάποια συμβολή των επισκεπτών;										
4. Ανιχνεύοντας το Θέμα										Σχόλια
Υπήρχε ένα ξεκάθαρο Θέμα; Αν «ναι» ποιο θα μπορούσε να είναι αυτό;										
Έφτασε στην καρδιά του ζητήματος;										
Τα δεδομένα και τα νοήματα αντιμετωπίστηκαν με τον ίδιο τρόπο;										
Χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά οχήματα;										
Η ομιλία ερμηνείας ενθάρρυνε άμεσα ή έμμεσα την προστασία της κληρονομιάς μας;										

Οι ξεναγοί δουλεύουν σε τόπους φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς: σε προστατευόμενες περιοχές και αρχαιολογικούς χώρους, σε μουσεία, ζωολογικούς και βοτανικούς κήπους. Είναι αφοσιωμένοι στο να προβάλλουν την κληρονομιά μας και να αναζητούν καλύτερους τρόπους για να επηρεάσουν το μέλλον μας.

Αυτό το εγχειρίδιο βασίζεται στην εμπειρία ξεναγών από πολλές χώρες. Περιέχει την εξεταστέα ύλη για την πιστοποίηση ξεναγών ερμηνείας. Οι 40 εκπαιδευτικές ώρες μπορούν να αποτελέσουν ένα αυτόνομο σεμινάριο ή να συμπεριληφθούν σε ένα γενικότερο μάθημα ως τμήμα του. Στα πλαίσια του προγράμματος HeriQ αξιολογούμε επί του παρόντος την εκπαίδευση αυτή σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Για να εξασφαλίσουμε την ποιότητα της ερμηνείας της ευρωπαϊκής μας κληρονομιάς, ενθαρρύνουμε όλους όσους εργάζονται σε μέρη υψηλής φυσικής και πολιτιστικής αξίας να διαβάσουν το εγχειρίδιο και να μας κάνουν προτάσεις για τη βελτίωσή του.

